

Павлодар мемлекеттік педагогикалық университетінің
ғылыми, ақпараттық-талдамалы журналы
Научный информационно-аналитический журнал
Павлодарского государственного
педагогического университета

2004 жылдан шығады
Основан в 2004 году

**ҚАЗАҚСТАН
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
ХАБАРШЫСЫ**

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
ВЕСТНИК
КАЗАХСТАНА**

2'2018

ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК КАЗАХСТАНА
СВИДЕТЕЛЬСТВО
о постановке на учет средства массовой информации
№9076-Ж
выдано Министерством культуры, информации и спорта
Республики Казахстан
25.05 2008 года

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Главный редактор

А. Нухулы, доктор химических наук, профессор

Зам. главного редактора

А.К. Свидерский, доктор химических наук, профессор

Ответственный секретарь

Д.Ж. Сакенов, кандидат пед. наук, профессор (ПГПУ)

Члены редакционной коллегии

А.К. Кусаинов, доктор пед. наук, профессор, лауреат Государственной премии РК, президент Академии педагогических наук Казахстана

Д. Камзабекулы, доктор филологических наук, профессор (ЕНУ им. Л.Н. Гумилева)

Р.К. Толеубаева, доктор педагогических наук, профессор (КазНПУ им. Абая)

Г.К. Ахметова, доктор пед. наук, профессор, председатель правления АО «НЦПС Орлеу»

К.К. Жампеисова, доктор пед. наук, профессор (КазНПУ им. Абая)

В.В. Егоров, доктор пед. наук, профессор (КарГТУ)

С.К. Бердыбаева, доктор пед. наук, профессор (КазНУ им. аль-Фараби)

Н.С. Сафаев, доктор пед. наук, профессор (ТГУ им. Низами, г. Ташкент)

А.А. Петрусевич, доктор пед. наук, профессор (ОмГПУ, г. Омск)

Н.В. Чекалёва, доктор пед. наук, профессор (ОмГПУ, г. Омск)

А.Ф. Филатова, доктор пед. наук, профессор (ОмГПУ, г. Омск)

А.К. Нургалиева, доктор пед. наук (ПГПУ)

Г.Е. Отепова, доктор ист. наук (ПГПУ)

Д.Ж. Сакенов, кандидат пед. наук, профессор (ПГПУ)

С.Н. Сутжанов, доктор филол. наук (ПГПУ)

Ж.А. Усин, доктор пед. наук, профессор (ПГПУ)

Технический секретарь

Г.С. Салменова

Тематическая направленность журнала «Педагогический вестник Казахстана»:

педагогические, гуманитарные, социальные науки, образование.

Периодичность: 4 номера в год.

Язык публикуемых статей: казахский, русский, английский языки.

© ПГПУ

*Жоғары мектептің өзекті мәселелері
Актуальные проблемы высшей школы*

А.Ш. Тоқтарбаева, Х.Қ. Молдабекова Инклюзивті білім беру мәселелері	4
Б.А. Найманов, А.Б. Найманова Реализация профессионально-педагогической направленности при изучении функций в педагогическом университете	14

*Ғылым мен білім берудегі қазіргі заманғы зерттеулер
Современные исследования в науке и образовании*

Ұ.М. Әбдіғапбарова, М.К. Ибраева Ерте жастағы баланың дамуына қазақ халық шығармашылығының ықпалы	20
О.С. Ачкинадзе, Д.А. Мухамедьярова Системный подход к реализации связи химии и литературы как путь гуманизации обучения в школе	28
А.Б. Инкербаева Социализация детей дошкольного возраста у детей с нарушениями интеллекта через театрализованную деятельность	39
Ж.П. Омарханова Развитие памяти у учащихся среднего звена в процессе учебной деятельности.....	48
Б. Туребай, Қ. Әбдіманап, З.Е. Жумабаева Балабақша оқыту іс-әрекетін инновациялық технологияларды қолдану арқылы жаңартылған білім беру үдерісіне бейімдеу	55
З.Е. Жумабаева, Премқұл Женіс Математикалық даму аймағының сипаты	63

*Өлкетану
Краеведение*

Д.Ж. Сакенов 1000 отгенок здоровья	73
Правила для авторов	80

МРНТИ 14.35.07

А.Ш. Тоқтарбаева¹, Х.Қ. Молдабекова¹

*¹Математика және жаратылыстану факультеті,
Павлодар мемлекеттік педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы
e-mail: alma.shakiyovna@mail.ru*

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа

Мақалада инклюзивті білім беру жүйесінің Қазақстанда даму тарихы және қазіргі таңда жүзеге асуы туралы мәлімет берілді. Сондай-ақ, инклюзивті білім беру бағдарламасын құрудағы жалпы ұстанымдар мен қағидалар қарастырылды. Инклюзивті білім беру жүйесінің жүзеге асуы туралы қоғамның жалпы көзқарасын білу мақсатымен жүргізілген сауалнаманың нәтижелері көрсетілді. Ерекше білім алу қажеттілігі бар балалар үшін инклюзивті білім беру жүйесінің қаншалықты маңызды екендігі туралы толығымен мәлімет беріледі. Мақалада инклюзивті білім беру бағдарламасын құрудағы жалпы ұстанымдар мен қағидалар қарастырылды. Яғни, инклюзивті білім беру жүйесінің жүзеге асуы туралы қоғамның жалпы көзқарасын білу мақсатымен жүргізілген сауалнаманың нәтижелері көрсетілді. Ерекше білім алу қажеттілігі бар балалар үшін инклюзивті білім беру жүйесінің қаншалықты маңызды екендігі туралы толығымен мәлімет беріледі.

Тірек сөздер: мүмкіндігі шектеулі балалар, бағдарлама, инклюзивті білім, мәселе.

КІРІСПЕ

Білім беру ұйымында «ерекше» балаларды біріктіру – арнайы білім беру жүйесін дамытудың заңды кезеңі. Ол қоғам мен мемлекеттің экономикалық, мәдени, құқықтық дамудың белгілі деңгейіне қол жеткізген әлеуметтік тапсырыс ретінде белгілеуге болатын әртүрлі сипаттағы себептерге байланысты туындады. Бұл кезең мүгедектерге деген көзқарасты қайта қарастырудан, олардың тек тең құқықтығын ғана емес, сонымен қатар осындай адамдарды өмірдің әртүрлі салаларында, соның ішінде білім беру саласында тең мүмкіндіктермен қамтамасыз ету міндеттерін түсінуіне байланысты.

Инклюзивті білім беру мәселесі шет елдерде 1970 жылдан бастау алады, ал 90 жылға қарай АҚШ пен Еуропа өздерінің білім беру саясатына осы бағдарламаны толық енгізді. Ал, біздің елімізде инклюзивті білім беру жүйесінің

дамуы туралы ресми дерек «Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2010–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» көрсетілді. Мемлекеттік бағдарлама негізінде 2020 жылға қарай мектептерде мүгедек балалар үшін көтергіш жабдықтар, пандустар, санитарлық бөлмелерде арнайы құралдар орнату, тұтқалармен, арнайы парталармен, үстелдермен және басқа да арнайы компенсаторлық құралдармен жабдықтау арқылы «кедергісіз аймақтар» құруы жоспарланған. 3030 мектепте мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқытуға және тәрбиелеуге тең қол жеткізу үшін жағдайлар жасалу міндеті (мектептерде педагог-дефектологтардың, балаларды психологиялық-педагогикалық қолдаудың, арнайы жеке техникалық және компенсаторлық құралдардың болуы) алға қойылған.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Мүмкіндігі шектеулі (бұдан әрі – МШ) балалардың мәселелерін шешу – инклюзивті оқытуға арналған бағдарлама. **Инклюзивті білім беру** – әртүрлі мұқтаждықтарға бейімделу тұрғысынан барлығы үшін қолжетімділікті болжайтын жалпы білім беру саласын дамыту үдерісі, бұл сұраныстары ерекше балалардың оқуға қолжетімділігін қамтамасыз етеді. Ол барлық оқушылардың балабақшаның, мектептің, институттың, мектепке дейінгі және мектеп өміріне толық араласуына мүмкіндік береді. Қолжетімді мектеп құру мен бірлесе оқу («енгізілген» немесе «инклюзивті» білім беру) МШ балалардың әлеуметтік бейімделуіне, олардың дербестігі мен тәуелсіздігіне ықпал етеді және қоғамдық пікірді өзгертеді, қоғамның толыққанды азаматы ретінде оларға деген қарым-қатынасты қалыптастырады. Білім берудің осындай тәсілінде баланы білім беру ортасына емес, керісінше білім беру ортасын балаға бейімдеуге (лайықтауға) баса назар аударылады. Оқу үдерісі барынша ыңғайлы болуы үшін барлық жағдай жасалады. Енгізілетін білім беру келесі ұстанымдарға сүйенеді:

- Адамның құндылығы оның қабілеттері мен жетістіктеріне байланысты емес;
- Әркім сезінуге және ойлауға қабілетті;
- Кез келген адам араласуға және өзін тыңдатуға құқылы;
- Адамдар бір-біріне мұқтаж;
- Тек шынайы қарым-қатынастарда нағыз білім беруге болады;
- Балалар құрдастарының қолдауы мен достығына мұқтаж;
- Барлық оқушылар үшін ілгерілеушілік олардың нені істей алмайтындығына емес, керісінше, нені істей алатындығына байланысты;
- Жан-жақтылық адам өмірінің барлық жақтарын күшейтеді.

Инклюзивті білім беру тәжірибесі қиындықтар мен бірқатар мәселелерді айқындады, олар баланың, оның жанұясы мен оның айналасындағылардың мәселелеріне қатысты. Оларды шешу үшін әртүрлі аспектілерді ескеру керек. **Бала дамуының жеке траекториясы (мектепке дейінгі балалық шақ кезеңі).**

Баланың даму тарихының ерекшеліктері:

- тұқым қуалайтын аурулар;
- алғашқы кемістіктің ауырлық деңгейі;
- қосымша ауытқушылықтардың болуы;
- қосалқы диагноздар; ауырлатушы факторлар (күйзелісті жағдайлар)

Мүгедек баланы тәрбиелеуші отбасының ерекшеліктері:

- әлеуметтік мәртебесі;
- қарым-қатынас стилі;
- туғандарының баланың қиындықтарына көзқарасы және дамуындағы ауытқушылықтар фактісін қабылдауы;
- дамуындағы ауытқушылықтарды ерте анықтау және отбасының психологиялық-педагогикалық қолдауы.

Мұндай балалар тұлғаға, оның тұлғалық ерекшеліктеріне бағытталған ерекше тіл табысуды талап етеді. Олардың денсаулығына қатысты қиындықтарға қарамастан, оларға жақсы білім беріп, заманауи қоғамда дені сау адамдармен тең дәрежеде өмір сүру мен жұмыс істеуге баулу қажет.

Оқу бағдарламасын құру ұстанымдары:

- барлығына жарамды;
- оқушы мүмкіндіктерінің ауқымды ортасына бейімделген;
- оқытудың жеке ерекшеліктерін қабылдағаны мен құрметтейтіндігін жеткізу тәсілі;
- бағдарламаның барлық құрамдас бөліктері мен сыныптағы қалыпты жағдайға жарамдылығы;
- оқу үдерісіне тартылған қызметкерлердің ерекше назары мен қамқорлығы;
- оқушының жетістігін арттыру.

Жалпы білім беретін мектептерде МШ балаларға жайлы жағдай жасау үшін ұжымдағы психологиялық жағдай, құрдастар мен ересектердің игілікті қарым-қатынасы маңызды болып табылады. Тең құқықтық ұстанымы мен білім алу мүмкіндіктері енгізудің әдіснамалық базасы болып табылады. Бұл ретте біріктіру екі формада жүзеге асырылады:

– **әлеуметтік-МШ** баланың әлеуметтік қарым-қатынастар мен әрекеттестіктің ортақ жүйесіне бейімделуін болжайды, ең алдымен ол ықпалдастырылатын білім беру ортасының аясында.

– педагогикалық (оқыту) – балалардың жалпы білім беретін бағдарламамен анықталатын оқу материалын меңгеру қабілеттіліктерін қалыптастыру.

Мектеп қызметтік қағидалары:

- Мектеп қоғамында оқушылар тең;
- Барлығы күні бойы білім алуға тең мүмкіндіктер жасалған;
- Барлық оқушылар үшін маңызды әлеуметтік байланыс орнату және оларды дамыту үшін тең мүмкіндіктер берілуі тиіс;
- Тиімді оқытуды жоспарлау және өткізу;
- Педагогтер мен мамандар енгізу үдерісін, яғни құрдастар арасындағы әлеуметтік ықпалдастықты жеңілдететін стратегиялар мен рәсімдерге машықтанды;
- Бағдарлама әр оқушының сұранысын ескереді;
- Отбасы мектеп өміріне белсене араласады [1; 6 б.].

2016–2019 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасында көрсетілген орта білім берудің инфрақұрылымдық дамуын қамтамасыз ететін міндеттердің бірі ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды инклюзивті ортада қолдау, ал орта білім берудің мазмұнын жаңарту аясындағы міндеттердің бірі білім беру ұйымдарын өлшем-шартпен бағалау жүйесіне көшуді жүзеге асыру деп көрсетілген. Бұл, өз кезегінде, инклюзивті білім берудің дамуын теориялық және әдістемелік жағынан жетілдіруді қажет етеді [2].

Инклюзивті білім беруді дамытуды әдіснамалық және оқу-әдістемелік қамтамасыз ету мыналарды көздейді:

– жалпы білім беру процесіне ерекше білім беруге қажеттілігі бар тұлғалар қосу аясында оларды әлеуметтік-педагогикалық және психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастыру, мүмкіндіктері шектеулі балаларды кіріктіре оқыту және инклюзивті білім беру негіздерін әдіснамалық және оқу-әдістемелік әзірлеу;

– ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушылардың (оқу процесін ұйымдастыру жағдайларына қойылатын талаптар, базалық пәндер және оқыту пәнінің нәтижелері бойынша дағдылар, білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар) оқу бағдарламаларын, оқу жоспарларын бейімдеу;

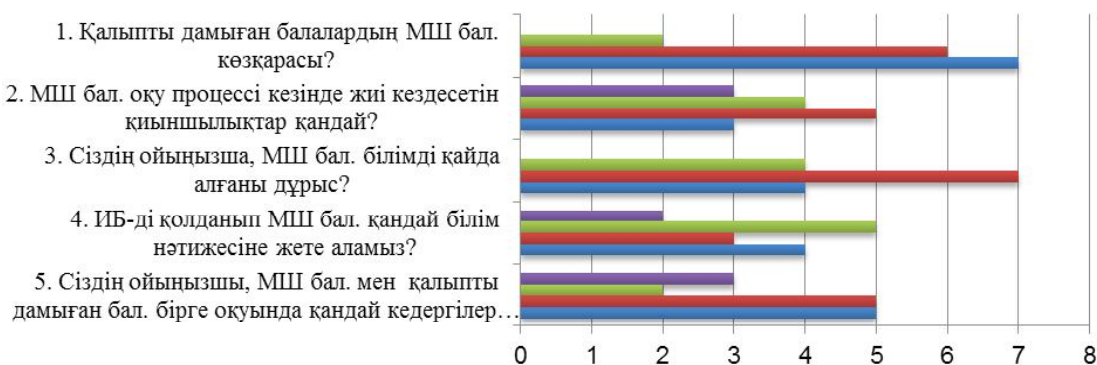
– инклюзивті білім беру жағдайында оқушының оқу жетістіктерін бағалаудың критериялды жүйесін бейімдеу, ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту нәтижелерін бағалау және мониторингілеу жүйесін әзірлеу,

– үйде оқыту сапасын бағалау жүйесін әзірлеу;

– ерекше білім беру қажеттіліктері бар тұлғаларды оқыту жағдайларына жоғары және кәсіптік, техникалық білім беру бағдарламаларын және үлгілік оқу жоспарларын бейімдеу.

2004 жылы зерттеу жүргізген кезде орта мектеп педагогтерінің 80 пайызы бұл жүйеге қарсы болса, 2017 ж. 40 пайызы ғана қолдамаған, яғни педагогтердің басым көпшілігі мұндай балаларды мектепке қабылдауға психологиялық тұрғыдан дайын болған. Ал ата-аналардың 79 пайызы «менің баламның қасында неге мүгедек бала отыруы керек?» – деп наразылық білдірсе, қазір олардың көпшілігі бұл идеяны қолдайды. Бұл инклюзивті оқытудың дамып келе жатқанын көрсетеді. Бірақ шешімін таппаған мәселелер көп. Жалпы білім беретін мектептерде педагогтерді дайындау, мектептердің ондай балаларды қабылдауға дайын болуы секілді мәселелер шешілуі керек [3].

Көрсетілген статистикаларды негізге ала отырып, Оңтүстік Қазақстан Облысы, Ордабасы ауданы, Шұбарсу елді мекеніндегі «Балтабай Нұрлыбеков» атындағы жалпы орта мектебінен 15 педагог және 20 ата-анадан инклюзивті білім беру жүйесіне байланысты көзқарасын білу мақсатында сауалнама жүргізілді.

Педагогтерден алынған сауалнама [4]

Нәтижесінде:

1. «Қалыпты дамыған балалардың МШБ-ға көзқарасы?» деген сұраққа

А) «ешқандай айырмашылықсыз» 47%;

Б) «ерекше қызығушылықпен» 40%;

В) «қарым-қатынас жасағысы келмейді» 7%.

2. МШБ бал. оқу процесі кезінде жиі кездесетін қиыншылықтар қандай?

А) «оқу материалдарын түсіну қиын» 33%;

Б) «сабаққа зейін қою қиын» 27%;

В) «денсаулық жағдайы әсер етеді» 27%;

Г) «жауап беруге қиналамын» 13%.

3. Сіздің ойыңызша, МШБ бал. білімді қайда алғаны дұрыс?

А) «жалпы мектептерде білім алған дұрыс» 46%;

Б) «арнайы мектептерде» 27%;

В) «жауап беруге қиналамын» 27%.

4. ИБ-ді қолданып МШ бал. қандай білім нәтижесіне жете аламыз?

А) «мектепте алған білімін практикада қолдана алу» 20%;

Б) «әлеуметтілік құзыреттілік» 40%;

В) «өзін-өзі дамытуға, өзін-өзі анықтауға көмектеседі» 40%;

Г) «алдына мақсат қойып, өмірге жоспар құру» 7%.

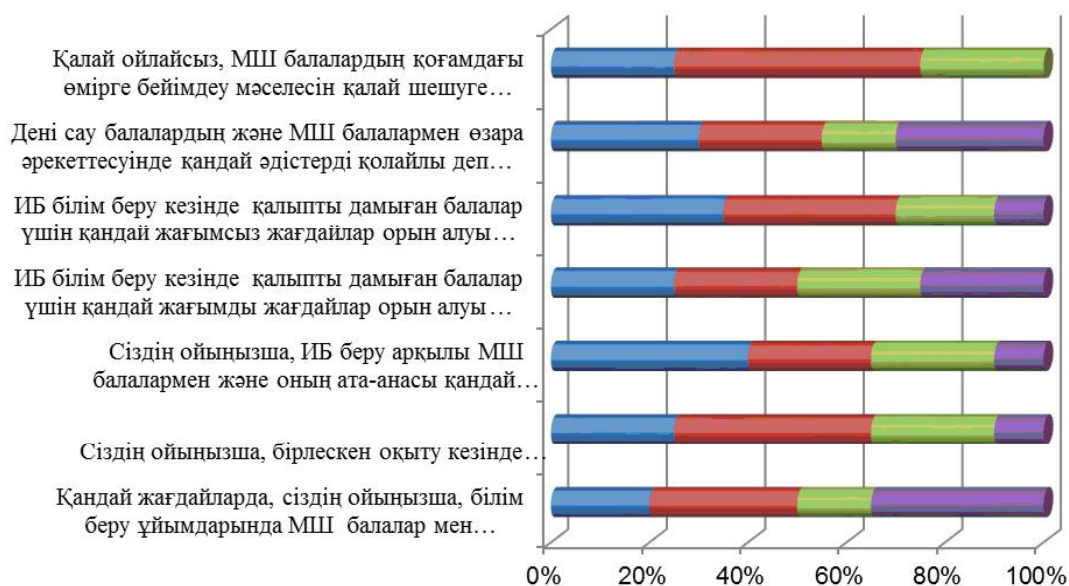
5. Сіздің ойыңызша, МШ бал. мен қалыпты дамыған бал. бірге оқуында қандай кедергілер бар?

А) «педагогтердің МШБ-мен жұмыс жасауға тәжірибесі мен білімінің жетіспеуі» 33%;

Б) «қоғамның ИНБ жүйесіне дайын еместігі» 33%;

В) «мектептердің техникалық құралдарының дайын болмауы» 20%;

Г) «қалыпты дамыған балалардың ата-анасының қарсы болуы» 7% деген жауаптар берілді.

Ата-аналардан алынған сауалнама [5;]

1. Қалай ойлайсыз, МШ балалардың қоғамдағы өмірге бейімдеу мәселесін қалай шешуге болады?

А) МШ балалар қалыпты дамыған балалармен бірге өсу керек 50%;

Б) МШ балаларды басқа балалармен бөліп оқыту керек 25%;

В) Жауап беру қиын 25%.

2. Дені сау және МШ балалармен өзара әрекеттесуінің қандай түрлерін қолайлы деп санайсыз?

А) Бірге оқу, қарым-қатынаста болу 30%;

Б) Аулада бірге ойнау 30%;

В) Жақын дос болу 20%;

Г) Көшеде кездейсоқ кездесу, қарым-қатынасқа қарсы 20%.

3. ИБ Білім беру кезінде қалыпты дамыған балалар үшін қандай жағымсыз жағдайлар орын алуы мүмкін?

А) Оқу үлгерімінің деңгейі төмендеуі 35%;

Б) Мамандардың аз назар аударуы, көбіне МШ балаларға назар аудару 35%;

В) Оқушылар арасында конфликті жағдайлардың орын алуы 20%;

Г) Оқушылардың өзін нашар сезінуі 10%.

4. ИБ беру кезінде қалыпты дамыған балалар үшін қандай жағымды жағдайлар орны алуы мүмкін?

А) Балалар мейірімді болады, көмек қолын созуға үйренеді 25%;

Б) Педагогтер мен оқушылардың қарым-қатынасы жақсарады 25%;

В) Төзімді болуға үйретеді 25%;

Г) Ешқандай жағымды жақтары жоқ 25%.

5. Сіздің ойыңызша, ИБ беру арқылы МШ балалармен және оның ата-анасы қандай артықшылықтарға қол жеткізу мүмкін?

А) Өз жолдастарынан қолдау табады 40%;

Б) Ата-аналарына психологиялық тұрғыдан қолдау болады 25%;

В) Өзін толыққанды сезінеді 25%;

Г) Жағымды жақтары жоқ 10%.

6. Сіздің ойыңызша, бірлескен оқыту кезінде МШ бала және оның ата-анасына қатысты қандай жағымсыз аспектілер пайда болуы мүмкін?

А) МШ бала өзін еркін ұстай алмайды 25%;

Б) Оқу бағдарламасын меңгере алмау психикалық және физиологиялық соққы болады 40%;

В) Өз жолдастарымен жақсы қарым-қатынаста болмауы 25%;

Г) Педагогтің аз көңіл аударуы 10%.

7. Қандай жағдайларда, сіздің ойыңызша, білім беру ұйымдарында МШ балалар мен балаларға бірлескен білім беру жүйесін енгізу мүмкін?

А) Оқу процесінің уақытын көбейту 20%;

Б) Мамандар санын арттыру 30%;

В) Арнайы оқу бағдарламаларын жасау 15%;

Г) Педагогтерге қосымша білім беру 35%.

Сауалнама нәтижесіне сүйенсек, оқу орнындағы мұғалімдердің басым көпшілігі инклюзивті білім беру жүйесінің қолдайтындығын, алайда әлі де арнайы техникалық құралдар мен мұғалімдердің психологиялық тұрғыдан біраз дайындық керек екенін көрсетіп отыр. Ал, ата-аналардың басым бөлігі бұл оқу жүйесін қолдап отыр. Дегенмен де инклюзивті білім беру жүйесін толық түсіндірме жұмыстарын жүргізу керек екендігін көруге болады. Және де түсіндірме жұмыстары мен арнайы техникалық құралдармен мекемені толық қамтамасыз еткен кезде инклюзивті білім беру жүйесін қолдайтын ата-аналар мен педагогтардың саны артатынына көз жеткізе аламыз.

Сонымен қорыта айтқанда, инклюзивті білім беру – оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту арқылы барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісін дамытуға болады. Мұндай оқыту түрі арнаулы білім беру жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды, қайта жақындатады. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз. Сонымен қоса, инклюзивті оқыту үрдісі балаларды толеранттылыққа тәрбиелеудің бастауы болмақ.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Мовкебаева З.А., Оралканова И.А., Бейсенова Б.** Инклюзивті білім беруді кіріктіруге педагогтарды дайындау бойынша әдістемелік ұсыныстар. – Алматы, 2016. – 175 б. – ISBN 978-9965-129-4

2 **Arsamerzaev G.A., Dauletova I.G., Sakenov J.Z. and Toktarbayev G.-S.D.**, 2014. Formation of professional competence at students (on the example of creative pedagogical specialties). *Life Science Journal*, 11(6s), 97–101.

3 **Berkimbaev K.M., Nyshanova S.T., Kerimbaeva B.T., and Meyrbekova G.P.**, 2012. The formation of professional competencies of future specialists. *New Educational Review*, 30, 271–281.

4 **Celce-Murcia M., Dörnyei Z., and Thurell, S.**, 1995. Communicative competence: A pedagogically motivated model with content specifications. *Issues in Applied Linguistics*, 6(2), 5–35.

5 **Chown A.**, 1994. Beyond competence? *British Journal of In-Service Education*, 20(2), 161–180.

6 **Gifford S.**, 1994. Evaluating the Surrey. New Teacher Competency Profile. *British Journal of In-Service Education*, 20(3), 313–326.

7 **Henner E.K.**, 2004. Information and communication competence of the teacher: The structure, requirements and measurement system. *Computer Science and Education*, 12, pp. 5–9.

8 **Hymes D.**, 1972. On communicative competence. Harmondsworth, UK, Penguin.

9 **Light J.C.**, 1997. Communication is the essence of human life: Reflections on communicative competence. *Augmentative and Alternative Communication*, 13(2), 61–70.

10 **Makhashova P., Meirmanov A., Zhunusbekov Zh., Makasheva O., Mirzaliyeva E., Ermuratova A., and Sakenov J.**, 2016. On the development of professional competence in students of creative pedagogical specialties. *International Journal of Environmental & Science Education*, 11(11), 4660–4668.

11 <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1600000205>

12 <http://old.prosveshenie.kz/1585-inklyuzivt-blm-beru-zhyesn-zhetldru.html>

13 http://scool7.ucoz.ru/foto/reccentr/anketa_dlja_pedagogov_dou.doc

14 <https://infourok.ru/anketa-dlya-roditeley-o-realizacii-inklyuzivnogo-obrazovaniya-v-obscheobrazovatelnoy-organizacii-1275861.html>

А.Ш. Токтарбаева¹, Х.К. Молдабекова¹

Проблемы инклюзивного образования

¹Факультет математики и естественных наук,
Павлодарский государственный педагогический университет,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан.

A.Sh. Toktarkbaeva¹, H.K. Moldabekova¹

Problems of inclusive education

¹Faculty of Mathematics and Natural Sciences,
Pavlodar State Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, the Republic of Kazakhstan.

Аннотация

В статье дана информация об истории развития системы инклюзивного образования в Казахстане. Раскрываются общие направления развития программы и основные принципы инклюзивного образования. Отражены результаты анкетирования педагогов и родителей по внедрению инклюзивного образования. Статья раскрывает важность внедрения инклюзивного образования для детей с особыми образовательными потребностями. Обоснованы общие направления развития программы и основные принципы инклюзивного образования. Обработаны результаты анкетирования педагогов.

гогов и родителей по внедрению инклюзивного образования. Работа раскрывает важность внедрения инклюзивного образования для детей с особыми образовательными потребностями. Результаты исследования доказывают важность внедрения инклюзивного образования для детей с особыми образовательными потребностями. Указываются общие направления развития программы и основные принципы инклюзивного образования. Отражены результаты анкетирования педагогов и родителей по внедрению инклюзивного образования.

Ключевые слова: дети-инвалиды, программа, инклюзивное образование, проблемы.

Summary

The article gives an overview on the history and development of inclusive education in Kazakhstan. Also, general principles and principles of the inclusive education program development were considered. The results of the survey conducted to raise public awareness of the inclusive education system were demonstrated. Detailed information on inclusive education systems is provided for children with special education needs. Also, general principles and principles of the inclusive education program development were considered. The results of the survey conducted to raise public awareness of the inclusive education system were demonstrated. Detailed information on inclusive education systems is provided for children with special education needs.

Keywords: Children with disabilities, program, inclusive education, problem.

МРНТИ 378.147: 517

Б.А. Найманов¹, А.Б. Найманова¹

*Математика және жаратылыстану факультеті,
¹Павлодар мемлекеттік педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы
e-mail: naiman@mail.ru*

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ФУНКЦИЙ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ

Аннотация

Статья посвящена проблеме совершенствования профессионально-педагогической направленности математического анализа в педагогическом университете. Здесь также рассмотрены основные пути формирования профессионально-педагогической направленности данной дисциплины. В статье проблема совершенствования профессионально-педагогической направленности математического анализа в педагогическом университете рассмотрена через основные пути формирования профессионально-педагогической направленности данной дисциплины. В статье раскрыты основные парадигмы совершенствования профессионально-педагогической направленности математического анализа в педагогическом университете. Рассмотрены пути и содержание процесса формирования профессионально-педагогической направленности данной дисциплины. В статье предложен оригинальный авторский вариант совершенствования профессионально-педагогической направленности математического анализа в педагогическом университете. Раскрыты и обоснованы авторские подходы и инновационные идеи, принципы, методы, формы, средства формирования профессионально-педагогической направленности данной дисциплины. В статье результаты исследования рекомендуются для практического применения в педагогическом университете.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая направленность, математический анализ, функция.

ВВЕДЕНИЕ

Для того, чтобы вузовское обучение становилось более эффективным, необходимо, чтобы идея профессионализма пронизывала преподавание предметов всех циклов. Наиболее быструю профессиональную адаптацию студентов обеспечивает совершенствование профессионально-педагогической направленности в преподавании.

давании спецдисциплин. Поэтому все более актуальной становится проблема исследования профессиональной направленности преподавания в педагогических университетах конкретных специальных дисциплин с учетом их роли в формировании основ профессионального мастерства. Это особенно актуально в отношении математических дисциплин, с одной стороны, в силу ведущего положения математики как среди фундаментальных, так и прикладных наук, с другой стороны, вследствие специфической трудоемкости математики как учебного предмета. Среди основных путей формирования профессионально-педагогической направленности при изучении специальных дисциплин остановимся на следующих: всестороннее изложение материала, математическое моделирование, принцип историзма, изучение понятий школьного курса математики и использования школьных учебников.

Особую важность в реализации профессионально-педагогической направленности обучения приобретают темы, обеспечивающие преемственность между школьным и педвузовскими курсами математики. К таким темам относятся, например, вопросы, связанные с понятием функции и ее приложениями [1].

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

Изучение функции в школе является органически составной частью процесса обучения математике. Функции являются объектом изучения и им отводится большое место при изучении других математических понятий. Понятие функции вот уже на протяжении трех столетий является одним из центральных понятий всей элементарной и высшей математики.

В классической математике можно выделить два основных направления, по которым происходит осмысление понятия функции. Первое направление опирается на понятие переменной величины. Это направление более раннее и можно сказать, что в основном оно ориентировано на традиционные технические и естественно-научные приложения математики. Второе направление более современное, оно не использует понятие переменной величины. Однако оно более общее и может применяться и в традиционных приложениях математики, и во многих новых, возникающих в последнее время.

Современный подход трактует функцию как соответствие. Именно такое определение функции – как соответствия, при котором каждому элементу области определения соответствует ровно один элемент множества значений – считается наиболее современным и наиболее распространенным в математическом анализе в последнее время [2].

На протяжении всего обучения в педвузе студент постоянно сталкивается с функцией и ее приложениями, причем это изучение идет на разных курсах, в разное время и на объектах различной природы. Но практика показывает, что такого рассмотрения явно недостаточно для успешного формирования профессионально-педагогической направленности в обучении понятия функции. Несомненно, теоретическая подготовка играет важную роль в повышении эффективности обучения математике, но не просто теоретическая подготовка, а всестороннее изложение материала. К сожалению, на наш взгляд, при современном изложении материала, в частности в математическом анализе, недостаточно отражены различные подходы к понятию функции, к теории ее построения. Всестороннее изложение материала способствует выработке методических взглядов студента.

Учителю, всесторонне знающему свой предмет, легче выбрать наиболее целесообразный подход к теме, а также более критически подойти к изложению темы вообще. Поэтому в курсе математического анализа следует всесторонне подойти к формированию понятия функция.

Понятие функции с ее приложениями дает большие возможности для обучения студента математическому моделированию. Овладение основами математического моделирования становится особенно важным в настоящее время, когда происходит интенсивная математизация наук. В современной математике с помощью понятия функция моделируются не только механическое движение, но и более сложные процессы, протекающие в мире.

Знакомство с историей развития идей при введении этого понятия, изучение различных подходов к понятию функция, к теории ее построения, делает возможным показать обучаемым мотивы возникновения и эволюцию развития этого понятия. Это, в свою очередь, позволяет развить и закрепить познавательный интерес к предмету.

ВЫВОДЫ

Таким образом, изучение функции в педвузе позволяет обучать студента математическому моделированию и освещать исторический аспект, что непосредственно связано с профессионально-педагогической направленностью обучения.

Понятие функции, как уже было сказано, проходит красной нитью через школьный курс математики, является основным, фундаментальным понятием этого курса. Частные случаи функциональных зависимостей вводятся в школе иногда строго логическим путем или рассматриваются с помощью примеров и пояснений.

Поэтому студенту педвуза необходимо правильно ориентироваться в соотношении между строгими определениями понятий и строгим построением самой теории.

Для этого он должен хорошо знать содержание школьного курса математики, что невозможно без школьных учебников. С другой стороны, знание школьных учебников дает студенту ориентацию для будущего преподавания данного материала в школе. Тем самым, изучение функции в педагогическом университете, использование школьных учебников при изучении этого понятия является необходимым условием реализации профессионально-педагогической направленности обучения.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1 **Мордкович А.Г.** Профессионально-педагогическая направленность специальной подготовки учителя математики в педагогическом институте: дис. ... док. пед. наук. – М.: НИИС и МО АПН СССР, 1986. – 355 с.

2 **Уваренков И.М., Маллер М.З.** Курс математического анализа. – М.: Просвещение, 1966. – Т. 1. – 640 с.

3 **Aiken, Ju, A., J. Prue and S.B. Hasazi** (1999). Leadership preparation: designing and planning for interprofessional doctoral education and practice. *Journal of Leadership Studies*, 3–4(6): 67–83.

4 **Schroedel, J.G., D. Watson and D.H. Ashmore** (2003). A national research agenda for the postsecondary education of deaf and hard of hearing students: a road map for the future. *Journal American Annals of the Deaf*, 2(148): 67.

5 **Zemtsov, V.I.** (2003). Adaptation of students of pedagogical specialties to professional activity: Monography. Orsk: OHTI publishing house, pp: 307.

6 **Laptev, V.V. and M.V. Shvetsky** (2000). Methodical system of fundamental preparation in the field of informatics: theory and practice of multilevel pedagogical university education. SPb.: SPbSU publishing house, pp: 506.

7 **Kondaurova, I.G. and T.B. Igonina** (2011). The system of pedagogical activity on preparation of students of a higher education institution for future professional activity. *Bulletin of Kemerov state university*, 2: 80–84.

8 **Valeeva, I.A. and I.P. Beregova** (2011). Development of communicative culture of students in the course of preparation for professional activity. *Pedagogical sciences*, 3: 63–68.

9 **Monthei, C.E.** (1991). Nontraditional and traditional student teachers, expectations of their student teaching experience, M.S. thesis, Colorado State University., East Lansing, MI.

10 **Gideonse, H.D.** (1993). The governance of teacher education and systemic reform. *Journal of Educational Policy*, 4(7): 395–426.

11 **Dehler, G.E., M.A. Welsh and M.W. Lewis** (2001). Critical pedagogy in the New paradigm. *Journal of Management Learning*, 4: 493–511.

12 **Mane, L. Miville, Changming Duan, Roberta L. Nutt, Charles A. Waehler, Lisa Suzuki, M. Carole Pistole, Patricia Arredondo, Michael Duffy, Brenda X. Mejia and Melissa Corpus** (2009). Integrating practice guidelines into professional training. *Journal of Counseling Psychologist*, 37: 519–563.

Б.А. Найманов¹, Ә.Б. Найманова¹

**Педагогикалық университетте оқытудың
кәсіптік-педагогикалық бағытын іске асыру**

¹Математика және физика кафедрасы,
Павлодар мемлекеттік педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы.

B.A. Naymanov¹, A.B. Naymanova¹

**Realization of professionally-pedagogical orientation
at study of functions at pedagogical university**

¹Department of Mathematics and Physics,
Pavlodar State Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan.

Аңдатпа

Мақала педагогикалық университеттегі математикалық талдаудың кәсіптік-педагогикалық бағытын жетілдіру мәселесіне арналған. Осы жерде аталмыш пәннің кәсіптік-педагогикалық бағытын қалыптастыру жолдары да қарастырылған. Мақала педагогикалық университеттегі математикалық талдаудың кәсіптік-педагогикалық бағытын жетілдіру мәселесіне арналған. Осы жерде аталмыш пәннің кәсіптік-педагогикалық бағытын қалыптастыру жолдары да қарастырылған. Мақала педагогикалық университеттегі математикалық талдаудың кәсіптік-педагогикалық бағытын жетілдіру мәселесіне арналған. Осы жерде аталмыш пәннің кәсіптік-педагогикалық бағытын қалыптастыру жолдары да қарастырылған. Мақала педагогикалық университеттегі математикалық талдаудың кәсіптік-педагогикалық бағытын жетілдіру мәселесіне арналған. Осы жерде аталмыш пәннің кәсіптік-педагогикалық бағытын қалыптастыру жолдары да қарастырылған. Мақала педагогикалық университеттегі математикалық талдаудың кәсіптік-педагогикалық бағытын жетілдіру мәселесіне арналған. Осы жерде аталмыш пәннің кәсіптік-педагогикалық бағытын қалыптастыру жолдары да қарастырылған.

Тірек сөздер: кәсіптік-педагогикалық бағыт, математикалық талдау, функция.

Summary

The article is devoted to the problem of perfection of professionally-pedagogical orientation of mathematical analysis at pedagogical university. The basic ways of forming of professionally-pedagogical orientation of this discipline are also considered here. The article is devoted to the problem of perfection of professionally-pedagogical orientation of mathematical analysis at pedagogical university. The basic ways of forming of professionally-pedagogical orientation of this discipline are also considered here. The article is devoted to the problem of perfection of professionally-pedagogical orientation of mathematical analysis at pedagogical university. The basic ways of forming of professionally-pedagogical orientation of this discipline are also considered here.

Keywords: professionally-pedagogical orientation, mathematical analysis, function.

МРНТИ 14.23.11

Ұ.М. Әбдіғанбарова¹, М.К. Ибраева²

*Педагогика және психология институты,
Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қаласы, Қазақстан Республикасы
¹e-mail: abdiqarbarova_um@mail.ru
² e-mail: Ibraeva.mk@mail.ru*

ЕРТЕ ЖАСТАҒЫ БАЛАНЫҢ ДАМУЫНА ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНЫҢ ЫҚПАЛЫ

Аңдатпа

Мақалада қазақ халық шығармашылығының ерте жастағы баланы дамытудағы әлеуеті негізделеді. Бесік жыры, әлпейтеу, санамақтар, қаламақтар, ертегілер, жаңылтпаштар, мақал-мәтелдер, қимыл-қозғалысты ойындар, жұмбақтар, өтірік өлеңдер, ұлттық би музыкасы, қолөнер (ұлттық бұйымдар, киімдер, ою-өрнек) түрлерінің балаларды ертеден дамытуға ықпалы ашып көрсетіледі. Қазақ халық шығармашылығын баланың дамуында қолданудың қандай нәтиже беретіндігі кестеге түсіріліп, жүйеленіп көрсетіледі. Баланың халық шығармаларымен танысу барысында эмоционалдық сезімі тереңдейді, тілі, сенсорлық моторикасы дамиды, сөздік қоры көбейеді, зейіні тұрақтай бастайды, қабылдауға көңілі ауды, қоршаған ортамен, айналасындағылармен қарым-қатынасы қалыптасуы жүреді. Қазақ халық шығармашылығының ашық түпнұсқадағы формасы мен мазмұны жағынан жеңіл түрлері есте тез сақталады және балалармен ойын барысында кең түрде қолданылады. Олар баланы алдандырады және сонымен бірге мінез-құлық дағдысына үйретеді, танымдық белсенділігін дамытады.

Түйін сөздер: ерте жас, баланың дамуы, қазақ халық шығармашылығы, ауызекі шығармашылық, музыка, қолөнер, тәрбие.

КІРІСПЕ

Қазақ халық шығармашылығының ерте жастағы балалардың танымдық белсенділігін дамытудағы мүмкіндіктері кең.

Ерте жас – көркем қабылдауды қалыптастырудың белсенді кезеңі. Балалар бесік жырынан, тақпақтардан, әндерден және т.б. бастап халық шығармашылығының шағын түрлерімен кең түрде таныса бастайды. Олар балаларға өмірлік: физикалық және адамгершілік тазалық сабағын береді.

Барлық бесік жырлары, әндер, тақпақтар ішкі жан дүние жылулығымен және махаббатпен астасып жатыр. Халық шығармашылығының шағын формасы балада туғаннан балаға төл мәдениетінен хабар беріп, оларға деген сезімін қалыптастыруға негіз бола алады. Өйткені күнде көріп, күнде есітіп жүрген құралдары балалардың сезінуі арқылы есінде аз-аздан сақтала береді.

Халық шығармашылығы тілімен баланың санасына ең қиын деген ұғымды жеткізуге болады, ол қарапайым қабылдауға мүмкіндік бермейді, өйткені ол кез келген адамға ашылмайды, тек әлемге мейірімді көзбен қараушыға, ары таза, жан дүниесі бай адамға ғана ашылады. Ал мұның бәрі – балаларға тән ерекшелік.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Ауызекі шығармашылықтағы әлпештеу баланың тұлға ретінде және ұлттық мәдени дамуының, соның ішінде санасын, зияткерлік, танымдық өресін дамытудың бірінші баспалдағы.

Бесікте бөленіп жатқан бала, әрине, өлең-жырларды тұтынушы ретінде қабылдайды. Ата-анасы балаларымен өз үлгісімен, өз мәнерінде сөйлеседі және оларға көмек көрсету үшін, балалармен сөйлесу тілін пайдалы және көркем, үйлесімді, қызықты ету педагогикалық мақсатпен бірегей поэзия болып танылатын ана, әжелер құрастырған қазақ ауыз әдебиетіндегі балаларды әлпештеу өлең-жырларға тоқталайық.

Әлпештеу жыры баланы туылған күнінен бастап 1,5 жасына дейін айтылады, осы кезеңде бала қоршаған ортаны және өзін-өзі алғаш тани бастайды. Қоршаған ортаны тану және өз-өзімен танысу ата-анасының, туыс, жақын адамдардың көмегімен, ана махаббаты, қамқоры, жылылығына негізделген осы әлпештеу өлең-әндері арқылы іске асырылады.

Бұған дәлел балалар ауыз әдебиетінің түрлі жанрда құрастырылған шығармалары, бесікте жатқан бала түрлі сөз тіркестермен танысады (ақ лағым,); балаға айтылатын еркелету сөздер, қаратпа сөздер (құлыным, боташым, қошақаным...); өте нәзік, жылы естілетін сын есімдер (аппағым-ай, қорқағым-ай...) [1].

Төменде келтірілген 1-кестеде қазақ халық шығармашылығы құралдарының ерте жастағы баланың дамуына және тәрбиесінің түрлі салаларына тигізетін ықпалын бөліп көрсетеміз.

Дәстүрлі тәрбиенің өте маңызды және сипатты белгілерінің бірі – ересек адамның бөбекпен, әсіресе оның өмірге келген бірінші айлары мен жылдарында, үздіксіз *байланыста, қарым-қатынаста болуы*. Бұл қатынас бірте-бірте жай, оңай, қарапайым қимылдарды, сөздерді үйрету, көңілді ойын ойнату, алдандыру,

Кесте 1 – Ерте жастағы баланың дамуындағы қазақ халық шығармашылығы мүмкіндіктері

Жанр	Баланың дамуына ықпалы	Нәтиже
1	2	3
Бесік жыры	Қабылдауын, қызығушылығын, дамыту, эмоционалдық ықпал ету, музыканы тындауға, сөздерді ұғынуға зейінін тұрақтандыруға, ырғақ сезімін дамытуға әсер ету	Баланы жұбату, тыныш ұйқы, вестибулярлық аппаратты дамыту, адам дауысын қарым-қатынас ретінде қабылдау, сөзді қабылдау, тілді түсіну, сөздерді ұғыну, бастапқы шынайы нысанды игеру, қоршаған ортадағы заттардың өзара қарапайым байланысын ұғыну, психикалық даму, сезімталдық әсердің жинақталуы
Әлпештеу	Физиологиялық сауықтыру, дене, ақыл-ой, тұлғалық, сөйлеу дағдыларын, ырғақ сезімін, сезімталдығын дамыту	Кеуде, аяқ, қол бұлшық еттерін нығайту, қан айналымын қалпына келтіру, жалпы қозғалыс үйлесімділігін, вестибулярлық аппаратты дамыту, барлық ағзасының тіршілік әрекеттерін қозғау. Сергектік, қуанышты эмоциялар, ырғақ сезімінің пайда болуы, ауызекі тілдесу, диалог құру, қарым-қатынас орнату
Санамақтар, қаламақтар	Дене, ақыл-ой, эмоционалдық даму, ырғақ сезімін, қолдың ұсақ моторикасын дамыту, ойды тынықтыру, білуге құштарлығын арттыру	Қоршаған орта, айналасындағы адамдар туралы ұғым қалыптастыру, танымдық іс-әрекеттің оянуы, қоғамдағы өз орнын сезіну, қолдың ұсақ моторикасын дамыту. Тіл дамыту, дыбыстардың анық айтылуы, сөз қорын кеңейту, ми жұмысын белсендіру, назар аудару, зейін қою дағдыларын дамыту, сабырлылық қалыптастыру, неврозды болдырмау, қиялдауға ынталандыру, елестетудің, шығармашылық қабілеттің пайда болуы, сурет салуға және басқа қолданбалы жұмыстардың түрлеріне қолды дайындау.
Жұмбақтар, өтірік өлеңдер	Эмоционалдық қабылдауын арттыру, қиялын ұшқырлау, танымдық ойын дамыту ақыл-ойын өсіру, зияткерлік қабілетін, танымдық іс-әрекетін дамыту	Қисынды ойлауды дамыту, баланың ақыл-ойын өсіруге негізделген іс-әрекеттерін белсендіру, талдау және жүйелеу қабілеттерін дамыту, астарлы сөзбен таныстыру, әзілді түсіну сезіміне ықпал ету
Қимыл-қозғалысты ойындар	Ақыл-ой, дене, шығармашылық, эмоционалдық қатынасын, тілін дамыту, ерік-жігерін тәрбиелеу, ырғақ сезімін, қолдың ұсақ моторикасын дамыту, қажетсіну, байқау, үйрену сезімдерін дамыту	Қарым-қатынас, коммуникативтік – сөздік іс-әрекет талабы, психологиялық қысымдарды жою, ақыл-ойдың икемділігі, сөйлеу және ойлау реакциясының жылдамдығы, өз құқықтары мен міндеттерін, тыйым салуды білу, өзін-өзі таныту, өз ойын білдіру, шығармашылық және импровизация жасау, денесі мен зердесінің, сезімінің, ерік-жігерінің, адамгершілігінің үйлесімді

1-кестенің жалғасы

1	2	3
		бірлікте дамуы, шыдамдылық, жылдам жүгіруі, ептілігі, икемділігі, қимыл-қозғалыстарының үйлесімділігі, белсенділігі
Ертегілер	Ой-өрісін өсіруге, қиялын тереңдетуге, эмоционалдық қатынсын дамытуға ықпал ету	Түрлі ұғымдарды, түсініктерді қарама-қарсы қою, Отанына деген сүйіспеншілік, мейірімділік тапқырлық, қызығушылық, көркемдік туралы түсініктерін дамыту айырмашылық, өнеге-өсиет сөзді түсіну, абстракты ойлау, қиял, дәлелдер жүйесін қалыптастыру, қарапайым математикалық түсінік, батылдық, достық, өзара көмек, адалдық сезімдерінің дамуы
Жаңылтпаштар мақал-мәтелдер	Бірғақ сезімін, эмоционалдық қабылдауын, тілін дамыту, сөздік қорын көбейту, ақыл-ойын өсіру, белсенді әрекетін дамыту	Анық айту, сөйлеуі, артикуляцияны дамыту, сөздік қорын молайту, қоршаған ортаны, үлкендерді, еңбекті, отбасын сыйлау, моральдік-адамгершілік тіректерді қалыптастыру, құндылық жүйесі, Отансүйгіштік, толеранттылық (төзімділік), байқампаздық, зейін, ақыл-ой белсенділігі, адалдық, әдептілік, қоршаған табиғи ортаға қамқорлық, табиғатты қорғау іс-шараларға белсене қатысу
Ұлттық би музыкалары	Музыкалық, эмоционалдық, эстетикалық, сезімдеріне ықпал ету, көңіл күйлерін көтеру, танымдық белсенділігін арттыру, қол моторикаларын, дене қимылдарын белсендіру, ұлттық биге қызығушылықтарын арттыру, білуге, үйренуге талпындыру	Музыканы қабылдауға, тыңдауға, есітуге сезінуге үйрену, ұлттық би элементтеріне дағдылану, би элементтерін табиғат құбылыстарымен салыстыра түсіну мүмкіндіктерін дамыту, эстетикалық сезімді дамыту, шығармашылыққа баулу, ырғаққа бейімделу
Қолөнер (ұлттық бұйымдар, киімдер, ою-өрнек)	Ұлттық қолөнерді қабылдауын дамыту, қызығушылығын ояту, көру зейінін шоғырландыру, эмоционалдық, эстетикалық, сезімдеріне ықпал ету, ойлауын дамыту, қоршаған орта туралы түсініктерінің қалыптасуына әсер ету, қол моторикасын дамыту, есте сақтауын дамытуға ықпал ету	Қолөнер бұйымдарының атауларын білуге, ұлттық киім түстерін ажыратуға, геометриялық өрнектерді ажырата алуға үйрету. Жеңіл өрнектердің суретін салуға («тұмар», «шаршы», «күн» және т.б.), мүсіндеуге үйрету, қол моторикасын дамыту. Қолөнер бұйымдарында бейнеленген көріністерді табиғат құбылыстарымен салыстыру арқылы ойлауын дамыту

көңілін көтеруге ұласады. Осы кездегі ең маңыздысы баламен тілдесу, сөйлесу, тілдік ойындар, бірте-бірте сөз қорын қалыптастыра бастау. Сәбидің мүмкіндіктері шектеулі болғанына қарамастан, ежелден кішкентай балаларға арналған *түрлі ойындар* мен *әлпейштеу, уату-алдарқату өлеңдер* көп құрастырылған. Жеңіл, оңай қимылдар: аяқтарымен жер басқызу, секірту, қолын сермеу, көтеру және т.б. қимылдар жеңіл ырғақты өлең жолдарымен сүйемелденеді, бұл әдіс баланың көңілін көтеріп, сергітіп, қуантады және *қимылға ынталандырады, белсендіреді*. Осы ойын, тілдесу кезіндегі пайда болатын, орнатылатын эмоционалдық қатынас кіп-кішкентай адамның дұрыс психикалық дамуының шарты.

Бірте-бірте бала дәстүрлі ауыз әдебиетін меңгере бастайды. Жеңіл қимылдарды, жай сөздерді, сөйлемдерді ересек адамның талабымен қайталай отырып, бара-бара өзі өз еркімен жасап, айтып және өзі жаңа қылық шығарып, өлең құрастыруға ұмтылады. «...Сәби қадамдап күрделі қимыл-қозғалыстарға және мәтіндерге көшеді, тыңдаушы, тұтынушы рөлінен ойын бастамашысы, ұйымдастырушы рөліне өтеді...» [2].

Әлпейштеу әндердің басты мақсаты – қимыл-қозғалыстардың негізін үйрету. Бөбек кезінен бала ересек адамдардың ермек-ойындары мен билерін бақылап, көріп, қатыстырылады. Тәй-тәй басқан бала, би үйренеді, билейді. Сөйтіп, халықтық-мәдениеттік дәстүр жүзеге асырылады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазақ халық шығармашылығын түрлерін қарастыру барысында біз олардың балалардың қабылдауына жеңіл, білуге құштарлығын арттыратын, қиялын ұшқырлайтын, зейінін қалыптастыратын, эмоционалдық жақсы сезімталдыққа бейімдейтін, ой-өрісін өсіретін, танымдық аясын кеңейтетін, саналы-әрекетке итермелейтін, белсенділігін арттыратын педагогикалық құрал екендігін анықтадық.

Барлық ықпал етуші бағыттың негізінде бала алғашқы білімін қуанышты, сергек сезіммен қабылдайтын эмоционалдық-сезімдік даму жатыр. Сезімталдық әсер жинақтау арқылы баланың психикалық дамуы жүреді. Қазақ халық шығармашылығының ауызша-поэтикалық және ән-ойын әлеуетін қолдану барысында бізде баланың қоршаған ортадағы заттар арасындағы өзара байланысты білудің қарапайым түрінен логикалық және абстрактылы ойлауға дейінгі зиятының дамуын бақылау мүмкіндігі пайда болады.

Осы үдеріс кезінде балада қоршаған орта туралы түсінік қалыптастыру, танымдық-іс-әрекеттің пайдалануы, қиялдың ынталануы, елестету, шығармашылық

қабілеттің көрінісі, әзіл-қалжың сезімінің пайда болуы, ақыл-ой икемділігі, сөйлеу және ойлау реакциясының жылдамдығы, әртүрлі философиялық категорияларды қарама-қарсы қою жүреді. Сеніммен қарау, өзіне деген сенімділік, адамдарға ақ пейілділік таныту, шығармашылық мүмкіндіктер, жалпы өмірлік белсенділік сияқты басты қасиеттер қалыптасады. Алайда бұл қасиеттер мен қабілеттер физиологиялық жетілу нәтижесі ретінде өзінен өзі пайда болмайды. Олардың қалыптасуына үлкендердің балаға жақсы ықпал етуі, баламен дұрыс қарым-қатынас жасап, бірлесіп іс-әрекет етуі қажет [3].

Ата-аналар мен ұстаздардың тап болатын қиындықтары (баланың танымдық белсенділігінің төмен болуы, дұрыс қарым-қатынас жасай алмауы, тұйықтығы, ұялшақтығы немесе керісінше сотқар және аса белсенді болуы) ерте жастан бастау алады. Аталмыш кемшіліктердің алдын алудың жолдарының бірі болып ерте жастағы балалардың тәрбиесінде қазақ халық шығармашылығын пайдалану арқылы олардың танымдық белсенділігін дамыту саналады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Қазақ фольклорының поэтикасы / жауапты ред. Бердібай Рахманқұл. – Алматы: Ғылым, 2001. – 250 б.
- 2 **Мельников М.Н.** Русский детский фольклор: учеб. пособие для студентов. – М.: Просвещение, 1987. – 240 с.
- 3 **Филонов Г.Н.** Воспитательный процесс: методология и специфика исследований // Педагогика. – 2000. – №9. – С. 1–17.
- 4 **Berkimbaev, K.M., Nyshanova, S.T., Kerimbaeva, B.T., Meyrbekova, G.P.** (2012). The Formation of Professional Competencies of Future Specialists. *New Educational Review*, 30, pp. 271–281.
- 5 **Fernandez, N., Dory, V., Ste-Marie, L.-G., Chaput, M., Charlin, B., Boucher, A.** (2012). Varying Conceptions of Competence: An Analysis of How Health Sciences Educators Define Competence. *Medical Education*, 46(4), pp. 357–365.
- 6 **Gifford, S.** (1994). Evaluating the Surrey New Teacher Competency Profile. *British journal of in-service education*, 20(3), pp. 313–326.
- 7 **Hoffmann, T.** (1999). The meanings of competency. *Journal of European Industrial Training*, 23(6), pp. 275–285.
- 8 **Makhashova, P., Meirmanov, A., Zhunusbekov, Zh., Makasheva, O., Mirzaliyeva, E., Ermuratova, A., Sakenov, J.** (2016). On the Development of Professional Competence in Students of Creative Pedagogical Specialties. *International Journal of Environmental & Science Education*, 11(11), pp. 4660–4668.

9 **Mirza N.V.** (2013). Creative component of professional competence of a teacher. *International Journal Of Applied And Fundamental Research*. 2 – URL: www.science-sd.com/455-24286.

10 **Omarov Y.B., Toktarbayev, D. G.-S., Rybin, I.V., Saliyeva, A.Zh., Zhumabekova, F.N., Hamzina, Sh., Baitlessova, N., Sakenov, J.** (2016). Methods of Forming Professional Competence of Students as Future Teachers. *International Journal of Environmental & Science Education*, 11(14), pp. 6651–6662.

11 **Onalbek, Zh.K., Grinshkun, V.V., Omarov, B.S., Abuseytov, B.Z., Makhanbet, E.T., Kendzhaeva, B.B.** (2013). The main Systems and Types of Forming of Future Teacher-Trainers' Professional Competence. *Life Sci J*, 10(4), pp. 2397–2400 (ISSN:1097-8135). Retrieved from: <http://www.lifesciencesite.com>.

12 **Rakhimbekova, G.O., Baigozhina, Z.M., Abdrakhmanova, A.Y., Samatanova, A.R., Orazakova, R.K., Nurtayeva, Z.Z., Sakenov, J.Z.** (2015). Development of professional competence in students of creative pedagogical specialties (professionally-oriented aspect). *Life Sci J*, 12(1s), pp. 24–28. (ISSN:1097-8135). Retrieved from: <http://www.lifesciencesite.com>.

13 **Zhumabaeva, Z., Zhumasheva, A., Kenzhebayeva, T., Sakenov, J., Tleulesova, A., Kenenbaeva, M., Hamzina, Sh.** (2016). On the Role of Elective Disciplines in the Formation of Professional Competence of Students as Future Teachers. *International Journal of Environmental & Science Education*, 11(15), pp. 6671–6686.

У.М. Абдигапбарова¹, М.К. Ибраева¹
**Влияние казахского народного творчества
на развитие детей раннего возраста**

¹Институт педагогики және психологии,
Казахский Национальный педагогический университет им. Абая,
г. Алматы, Республика Казахстан

U.M. Abdigapbarova¹, M.K. Ibrayeva¹
**The influence of kazakh folk art creativity
on the development of children at an early age**

¹Institute of pedagogy and psychology
Kazakh national pedagogical University. Abai's
Almaty, Kazakhstan

Аннотация

В статье обосновывается потенциал казахского народного творчества в воспитании детей раннего возраста. Раскрывается влияние различных видов казахского народного творчества, таких как колыбельные, баюкалки, считалки, считалки на водящего, сказки, скороговорки, пословицы и поговорки, подвижные игры, загадки, стихи-обманки, музыка национальных танцев, ремёсла (наци-

ональные изделия, одежда, орнаменты и узоры) на раннее развитие детей. В системном виде показано, каких результатов можно достичь использованием казахского народного творчества в воспитании детей, результаты сведены в таблицу. В ходе знакомства детей с народным творчеством углубляются их эмоциональные чувства, развиваются язык и сенсорная моторика, возрастает словарный запас, становится постоянным внимание, появляется способность к восприятию, происходит формирование отношений с окружающей средой и окружающими. Виды казахского народного творчества, несложные с точки зрения формы и содержания ясных оригиналов, первоисточников, быстро сохраняются в памяти и широко используются детьми в процессе игры. Они занимают и развлекают детей, наряду с этим прививают навыки поведения, развивают познавательную активность.

Ключевые слова: ранний возраст, развитие детей, казахское народное творчество, устное творчество, музыка, ремёсла, воспитание.

Summary

The article substantiates the potential of Kazakh folk art in the education of children at an early age. The influence of various types of Kazakh folk art is revealed, such as lullabies, crooks, counters, counters for the guide, tales, tongue twisters, proverbs and sayings, mobile games, riddles, poems, tricks, music of national dances, crafts (national products, clothes, ornaments and patterns) on the early development of children. It is shown in the system form what results can be achieved using the Kazakh folk art in the upbringing of children, the results are tabulated. The language and sensory motor skills develop during the acquaintance of children with folk art and their emotional feelings will deepen, the vocabulary grows, attention becomes constant, the ability appears to perceive and the relations with the environment and others develop. Types of Kazakh folk art and simple form and content of clear originals from the point of view of the, primary sources are quickly saved in memory and widely used by children in the process of game. They occupy and entertain children, along with this it instill behavior skills, develop cognitive activity.

Key words: early age, development of children, Kazakh folk art, oral creativity, music, crafts, education.

МРНТИ 14.35.07

О.С. Ачкинадзе¹, Д.А. Мухамедьярова²

Факультет математики и естествознания,
Павлодарский государственный педагогический университет,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан

¹e-mail: olga552681@mail.ru

²e-mail: dianusik_2306@mail.ru

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К РЕАЛИЗАЦИИ СВЯЗИ ХИМИИ И ЛИТЕРАТУРЫ КАК ПУТЬ ГУМАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ В ШКОЛЕ

Аннотация

В статье рассматривается одно из направлений в решении проблемы гуманизации химического образования – использование художественной литературы в преподавании химии в школе. Выделено противоречие в отношении сложности изучения предмета «Химия» на современном этапе и предложены пути его решения. В статье разработана концептуальная модель методической системы применения художественной литературы в обучении химии средней школы. Раскрыты содержание и структурные компоненты методической системы: теоретическая основа, целевой компонент, содержательный компонент, организационно-процессуальный, оценочно-результативный компонент. Показаны методические приемы подачи межпредметного материала на основе проблемного, деятельностного подходов при обучении курса химии 10-го класса. Экспериментально доказана эффективность методической системы использования художественной литературы в обучении курса химии 10 класса на основе отслеживания ожидаемых изменений в личной сфере обучаемых.

Ключевые слова: гуманизация образования, методическая система, химия и литература, межпредметные связи, интерес к обучению, мотивация к учению.

ВВЕДЕНИЕ

Гуманистическая парадигма образования долгое время является основой педагогической системы.

Как одна из наиболее значимых проблем современной педагогики она была определена после принятия Конвенции о правах ребенка (1989 г.) и получила свое обоснование в ряде нормативных документов Республики Казахстан за период независимости. В Законе «Об образовании» (1999 г.) в числе основополагающих

принципов государственной политики установлена гуманистическая направленность учебно-воспитательного процесса [1].

В Концепции модернизации государственного образования на период до 2017 года определено, что школа должна стать приоритетным фактором гуманизации социально-экономических отношений, формирования новых адаптированных жизненных установок личности. То есть проблема гуманизации образования должна рассматриваться не только на теоретическом уровне, мировоззренческой идеи, принципа или идеала, но и в сочетании соответствующих им технологий и, прежде всего, на уровне технологий гуманизации целостного педагогического процесса и управления им [2].

В связи с этим каждая учебная дисциплина, в том числе и химия, должна не только сообщать обучаемым базовую информацию по изучаемой науке, но и развивать личностные качества учащихся, формировать их мировоззрение и систему ценностей.

Несмотря на многие труды философов, ученых прошлых веков, публикации современных исследователей, системный подход к проблеме гуманизации при обучении химии в средней школе не является достаточно разработанным.

Вопрос введения гуманистически ориентированного материала в учебный предмет «Химия» многосложен, и, на наш взгляд, одно из его решений – это использование художественной литературы.

Применение поэзии и художественной прозы позволяет рассмотреть химические реакции, физические и химические свойства различных веществ и их применение в другом, неожиданном для учащихся ракурсе. А это вызывает интерес у учащихся к изучаемой теме, помогает создать на уроке ту особую эмоциональную атмосферу, без которой невозможно формирование любви к предмету.

Таким образом, использование эстетических элементов при изучении химии способствует устранению противоречий и затруднений, таких, как:

- перезагрузка учащихся во время урока учебным материалом без смены видов деятельности;
- пассивное отношение к урокам химии и недооценка учащимися значимости предмета для научного понимания окружающего мира.

Целью нашего исследования являлось: отбор оптимального содержания уроков химии с использованием художественной литературы; разработка методических приемов обучения, ориентированных на активизацию мыслительной деятельности и формирование творческих способностей учащихся

Мы исходили из предположения, что если в процессе обучения химии системно использовать фрагменты художественных произведений, то повысится интерес, мотивация к изучению химии и качество обученности учащихся.

Отношение педагогической общественности к проблеме использования гуманистически-ориентированного содержания было определено в результате анкетирования учителей химии, биологии города Павлодара (40 человек) и учащихся 10-х классов областного многопрофильного лицея-интерната для одаренных детей (45 человек).

Результаты анкетирования учителей показали (отметим главное из 10 вопросов):

- (70%) считают необходимым включение в содержание уроков химии отрывков из художественной литературы;
- перегрузка учителей (25%) респондентов, а также отсутствие методической литературы (60%), затрудняют использование гуманистически-ориентированного содержания в процессе преподавания химии;
- 45% анкетированных считают, что применение художественных текстов формирует функциональную грамотность.

Анкетирование десятиклассников-гуманитариев выявило, что их интерес к химии оказался не велик, но они хотели бы улучшить свои знания по предмету, в том числе используя межпредметные связи химии с литературой, что «развивает интерес», по их мнению.

Необходимо отметить, что большинство учащихся 10 Б класса, где проводился обучающий эксперимент, являются «правополушарными» детьми, что было нами доказано специальным исследованием по методике В.В. Голенкова и Е.Б. Филипповой [3].

Дети с развитым правым полушарием головного мозга склонны, как правило, к конкретно-образному (художественному) мышлению, отличаются весьма развитым воображением. Правополушарные дети очень быстро схватывают противоречивые, на первый взгляд, понятия, они воспринимают их бессознательно, так как у них более развиты чувства и интуиция, чем у левополушарных детей. Они не стесняются проявлять свои чувства и эмоции.

Дети такого склада ума – прирожденные гуманитарии, предпочитают творческую деятельность и в дальнейшей жизни выбирают профессию, также связанную с творчеством [4].

На основе полученных данных анкетирования, анализа научной литературы, практики преподавания учителей мы сделали вывод о том, что нет конкретных методических пособий по подготовке и проведению уроков с гуманистически-ориентированным содержанием, с акцентом на художественную литературу, в курсе химии современной средней школы Казахстана.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

Нами разработана методическая система формирования интереса к химии на основе межпредметных связей химии и литературы, отражающая совместную работу учителя и учащихся на основе сотрудничества как на уроках, так и во вне урока. Схематически методическая система представлена на рисунке 1:

Рисунок 1 – Методическая система формирования интереса к химии на основе межпредметных связей химии и литературы

Целесообразно кратко описать компоненты разработанной методической системы.

Теоретической базой исследования явились работы Д.Б. Эльконина, В.В. Давыдова, Л.В. Занкова, А.М. Матюшкина, М.М. Махмутова, Г.И. Щукиной, М.Н. Скаткина [5–11].

Целевой компонент отражает цели исследования. Содержательный компонент реализует: принципы отбора содержания художественных произведений; соответствие их темам школьной программы; интеграцию содержания урочной и внеурочной форм обучения. Организационно-процессуальный компонент включает такие формы обучения, как урок и внеклассная работа. В качестве методов и методических приемов обучения на основе связи химии и литературы применялись:

- мотивация к изучению материала на основе неожиданного сравнения;
- создание проблемной ситуации посредством приемов:
 - «Найди ошибку» в объяснении химического явления в художественном тексте;
 - ответь на вопрос, о каком явлении или веществе идет речь в отрывке произведения;
- составление расчетных и экспериментальных задач на основе фактов из фантастической или приключенческой литературы;
- составление цепочки химических превращений на основе отрывка из художественного произведения.

Важными средствами обучения на межпредметных уроках были: учебная и художественная литература и мультимедиа. Оценочно-результативным компонентом исследования является анализ творческих заданий, самостоятельных работ учащихся (составление эссе, стихотворений, сказок, загадок и другое).

Кроме того, весь материал, связанный с литературой, давался четко по 8 разделам программы химии 10 класса [12]. В таблице 1 представлены примеры отобранного материала в соответствии с тематическим планированием.

Таким образом, мотивации к изучению химии способствовали использованные на уроках занимательные примеры, парадоксальные факты, эпитафьи, девизы.

Большое значение мы уделяли роли интегрированных уроков.

Интегрированные уроки, умело применяемые учителем, позволяют развивать творческие способности учащихся, так как побуждают поисковую активность и разрушают психологическую пассивность. Внедряя в учебный процесс интегрированные уроки, мы помнили о том, что они должны иметь содержательную и познавательную насыщенность. Добивались того, чтобы вместе с тем решались ил-

Таблица 1 – Отбор гуманистически – ориентированного содержания в соответствии с тематическим планированием курса химии 10 класса

Тема курса «Химия» 10-го класса	На уроках	Внеурочная работа
Химическая связь и строение вещества Ионная связь.	Инсценированный отрывок из XXI главы, где Маленький принц встречается с Лисом на планете Земля. (А.С. Экзюпери «Маленький принц»)	Составить клише рассказа. Даны литературные заготовки и высказывания, нужно собрать их на тему «Ионная связь»
Химические реакции и закономерности их протекания Классификация химических реакций	Задание: составить цепочки превращений на основе: 1) отрывка из произведения Г.Р. Хаггарда «Клеопатра»: «...Она вынула из уха одну из тех жемчужин ... и ... опустила жемчужину в уксус...» 2) отрывка из произведения писателя-фантаста А. Казанцева «Пылающий остров»: «Люди мира! Воздух, которым вы дышите, состоит из смеси двух газов – азота и кислорода...».	«Ручей стихотворений»
Важнейшие р-элементы и их соединения Общая характеристика элементов V A группы	Создание проблемной ситуации: «Лови ошибку» нахождение хим. ошибки «...Да! Это была собака, огромная, черная, как смоль. Но такой собаки еще никто из нас, смертных, не видывал...». Из какого произведения этот отрывок? (Отрывок из романа А. Конан-Дойла «Собака Баскервиль»). Вот в какой неприятной истории оказался замешан элемент №15. Но могло ли быть такое в действительности? Какие условия воспламенения белого фосфора? Прав ли был А. Конан-Дойл в описании собаки Баскервильей?	Составить расчетную или экспериментальную задачу на основе отрывка из романа «Затерянный мир» Артура Конан Дойла. «...отсюда ,, логически вытекла мысль о воздушном шаре...».

люстративные задачи учебной деятельности, и присутствовала положительная эмоциональная окраска на уроке. Интегрированные уроки изучения и обобщения учебного материала проводились по сценарию и требовали много времени на подготовку и репетицию. Чаще всего они велись вне урока.

Нами были разработаны и использованы в учебном процессе следующие интегрированные уроки в вводных и заключительных темах курса химии 10-го класса: «Химические знания в сюжетах произведений художественной литературы» (химия + литература), «В мире железа» (химия – физика – история – геогра-

фия – биология – литература), «Значение металлов в Великой Победе» (химия+ литература +история).

На обычных уроках, например, изучения нового материала или совершенствования знаний, использовались отрывки из художественной литературы, которые занимали от 2 до 7 минут времени учебного процесса, и позволяли закрепить изучаемый материал. Отрывки из художественных произведений были оптимально подобраны к каждому моменту урока, в сочетании с мультимедийными средствами обучения. Даже самые непоседливые затихают, в глазах даже у самых безразличных появляется огонек интереса, когда звучали отрывки из поэтических произведений А. Ахматовой, И. Сельвинского, О. Мандельштама, А. Вознесенского.

Каждая большая тема учебной программы заканчивалась обобщающим межпредметным уроком, который по своему строению был сложнее, чем просто создание мотивации. Именно художественная литература помогла поддерживать внимание учащихся, способствовала развитию интереса к предмету, создавала ситуации для смены видов деятельности на уроке.

По методике с применением гуманистически-ориентированного содержания обучалось 20 человек – учащихся 10 Б класса областного многопрофильного лицея-интерната для одаренных детей г. Павлодара. Этот класс был экспериментальным; главные показатели сравнивались на входном и выходном контролях.

Анализ экспериментального обучения проводился по следующим критериям:

- рассматривалось изменение познавательного интереса к предмету химии в экспериментальном классе;
- определялся уровень мотивации к учению;
- исследовалось качество усвоения знаний в экспериментальном классе.

Перед проведением педагогического эксперимента был выявлен уровень интереса к предмету «Химия» учащихся 10 Б класса при помощи анкетирования по модифицированной методике Я. Аршанского [13].

Результаты обработки анкеты показали, что мнение учеников на выходном контроле разделилось в следующих соотношениях: химия вызывает интерес – 75% (в сравнении с 65% респондентов на входном контроле), равнодушие – 30% (в сравнении в 15% на « выходе»); уменьшилось число учащихся, негативно относящихся к химии с 25% до 10% (на 15%). Предмет «Химия» стал нравиться 75% учащихся – прирост составляет 30%. Уменьшилось число учащихся, для которых предмет «Химия» труден в понимании – на 5%; для 5% обучаемых он перестал быть скучным, при этом признание важной роли художественной литературы на уроке химии возросло на 55% (от 35% на «входе» до 90% респондентов на «выходе»). Из

числа опрошенных 75% считают, что информация, полученная на уроках химии, в том числе из отрывков литературных произведений, пригодится в жизни.

Важно отметить, что 90% учащихся экспериментального класса хотели бы, чтобы на уроке звучали отрывки из художественных произведений, в связи с тем, что учащимся легче воспринимается информация, а также повышается интерес к предмету «Химия».

Уровень мотивации обучаемых исследовался на основе методики Н.В. Калининой, М.И. Лукьяновой [14]. Обобщенные данные представлены в таблице 2.

Таблица 2 – Обобщенная таблица показателей мотивации учения десятиклассников (10 Б класса)

Уровни мотивации	Сумма баллов итогового уровня мотивации учения	Входной контроль		Выходной контроль	
		число обучаемых	в % от общего числа обучаемых	число обучаемых	в % от общего числа обучаемых
I – очень высокий	72–85	4	20%	7	35%
II – высокий	55–71	7	35%	8	40%
III – нормальный	42–54	9	45%	5	25%

По итогам анкеты диагностической методики был виден рост уровня мотивации подростков к учению. Отрадно отметить, что низкий уровень мотивации у учащихся не проявлялся. Прирост высокого уровня (у 5% обучаемых) и очень высокого уровня мотивации (у 15% обучаемых) говорит о положительной динамике обучения.

Поэлементный анализ данных по каждому из показателей мотивов указал развитие способности к целеполаганию, направленности мотивации на познавательную сферу, усиление личностного смысла учения.

Кроме того, исследовалось качество знаний по химии учащихся 10 Б класса на входном и выходном контроле. При 100% успеваемости процент «отличников» и «хорошистов» возрос от 75% в начале до 90% в конце обучения.

ВЫВОДЫ

Результаты педагогического эксперимента по теме исследования позволяют сделать ряд выводов:

1. Анализ научной литературы и опыта работы учителей показал, что на уроках химии лишь эпизодически используется художественная литература в целях гуманизации обучения.

2. Разработана концептуальная модель системы применения художественной литературы в обучении химии, которая раскрывает цель, содержание, методические подходы реализации межпредметных связей.

3. В рамках концептуальной модели представлена система уроков с применением художественной литературы, соответствующих современному содержанию курса химии 10 класса средней школы Республики Казахстан.

4. В разработанных межпредметных уроках использовались современные подходы в обучении: информационно-коммуникационные технологии, проблемное обучение, групповое обучение, направленные на смену видов деятельности, развитие творческих способностей учащихся.

5. Экспериментально доказано, что повышение эффективности обучения химии может быть осуществлено в том случае, если художественную литературу применять целенаправленно и систематически.

6. Экспериментально показано, что научно обоснованное использование художественной литературы в обучении курса химии 10 класса положительно влияет на развитие познавательного интереса и мотивации к предмету «Химия», повышает уровень обученности и качество знаний учащихся.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1 **Закон Республики Казахстан** от 7 июня 1999 года №389-І «Об образовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 07.07.2006 г.).

2 **Калжанова Г.М.** Модернизация системы образования в Казахстане // Проблемы и перспективы развития образования: материалы VIII Междунар. науч. конф. (г. Краснодар, февраль 2016 г.). – Краснодар: Новация, 2016. – С. 52-55.

3 **Голенков В.В.** Подход к индивидуализации обучения на основе исследования межполушарной асимметрии головного мозга / В.В. Голенков, Е.Б. Филиппова // Адукацыя і выхаванне. – 1997. – №10. – С. 34-47.

4 **Сиротюк А.Л.** Обучение детей с учетом психофизиологии: Практическое руководство для учителей и родителей. – М.: ТЦ Сфера, 2001. – 128 с.

5 **Эльконин Д.Б.** Избранные психологические труды. Психическое развитие в детских возрастах / Под ред. Д.И. Фельдштейна; вступительная статья Д.И. Фельдштейна. – М.: Институт практической психологии; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1995. – 416 с.

6 **Давыдов В.В.** Теория развивающего обучения. – М., 1996. – 540 с.

7 **Занков Л.В.** Избранные педагогические труды. – М.: Педагогика, 1990.

8 **Матюшкин А.М.** Психологическая структура, динамика и развитие познавательной активности // Вопросы психологии. – 1982. – №4. – С. 26-29.

9 **Махмутов М.И.** Шакирзянова А.З. Учебный процесс с использованием межпредметных связей в средних ПТУ: Метод, пособие для преподавателей сред. ПТУ. – М.: Высшая школа, 1985. – 207 с.

10 **Щукина Г.И.** Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе: Учебное пос. для студентов пед ин-тов. – М.: Просвещение, 1979. – 160 с.

11 **Скаткин М.Н.** Проблемы современной дидактики. – М.: Педагогика, 1980. – 90 с.

12 Учебная программа «Химия» для 10–11 классов естественно-математического направления общеобразовательных школ. – Астана, 2010. – 32 с.

13 **Аршанский Я.** Методика обучения химии в классах гуманитарного профиля. – М.: Вентана-Граф, 2005.

14 **Лукьянова М.И.** Учебная мотивация школьников как показатель результативности образовательного процесса в школе / М.И. Лукьянова, Н.В. Калинина. – Москва // Психолого-педагогическая диагностика учебного процесса : хрестоматия / Сост. В.Л. Соколов. – Москва: АНО ПЭБ, 2008. – С. 257-302.

15 **Зимняя И.А.** Гуманизация образования – императив XXI века / И.А. Зимняя // Гуманизация образования. – Вып. 1. – Набережные Челны, 1996. – С.20-30.

16 **Бездухов В.П.** формирование гуманистической направленности студента-будущего учителя как социально-педагогическая проблема: Дис. на соискание ученой степени доктора пед. наук: 13.00.01. СПб, 1995.

17 **Овчарова Р.В.** Практическая психология образования: Учеб. пособие для студ. психол. фак. университетов. – М.: Академия, 2003. – 448 с.

18 **Аршанский Е.Я.** Обучение химии в разнопрофильных классах: Учебное пособие / Е.Я. Аршанский. – М.: Центрхимпресс, 2004. – 128 с.

19 **Габриелян О.С.** О связи обучения химии с литературой // Химия в школе. – 1991. – №5. – С.44.

20 **Шабалина Н.К.** Педагогические условия применения дидактических стихов и сказок в процессе обучения предметам естественно-математического цикла: Автореф. дисс. канд. пед. наук. Новосибирск, 2000. – 16 с.

О.С. Ачкинадзе, Д. Мухамедьярова
**Химия және әдебиеттің бір-бірімен байланысуын
жүзеге асыруын жүйелі шешуі – мектепте оқытудың
ізгілендіру жолының бірі**

Математика және жаратылыстану факультеті,
Павлодар мемлекеттік педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар обласы, Қазақстан Республикасы

O.S. Achinadze, D. Mukhamedyarova
**System approach to implementation
of chemistry and literature connection
as a way of humanization of training in school**

Faculty of Mathematics and Natural Sciences,
Pavlodar State Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan

Аңдатпа

Мақалада химия пәнін оқытуда ізгілендіру мәселесін шешуінің мына бір бағыты қарастырылған – мектепте химия пәнін оқытқанда көркем әдебиетті қолдану. «Химия» пәнін заманауи кезеңінде оқып білуінде күрделілігіне қатысты қарама-қарсылықтар айқындалды және осы қиындықтарды шешу жолдары нұсқалды. Мақалада орта білім беретін мектептерде химия пәнін оқытқанда көркем әдебиетін әдістемелік жүйеде қолдануында тұжырымдылық үлгісі өңделген. Әдістемелік жүенің мазмұны мен құрылымдық құрауыштары ашылған: теориялық негізі, мазмұнды құрауыш, мақсатты құрауыш, процессуалды – ұйымдастыру құрауыш, бағалы – нәтижелі құрауыш. 10-шы сыныпта химия курсын үйреткенде проблемалы, әрекетті шешім табудың негізінде пәнаралық материалды оқытудың әдістемелік тәсілдері көрсетілген. 10-шы сыныпта химия курсын оқытқанда білім алушылардың жеке саласында күткен өзгерістерді бақылау негізінде көркем әдебиетті қолдану әдістемелік жүйенің тиімділігін сараптамалы дәлелдеді.

Кілтті сөздер: білімді ізгілендіру, әдістемелік жүйе, химия және көркем әдебиет, пәнаралық қатынастар, үйренуге қызығушылық, оқуға уәжі.

Summary

The article considers one of the directions in the solution of the problem of humanization of chemical education – the use of fiction in the teaching of chemistry in school. A contradiction has been singled out regarding the complexity of studying the subject «Chemistry» at the present stage and proposes ways to solve it. The conceptual model of methodical system of using fiction in the teaching of secondary school chemistry is developed in the article. The content and structural components of the methodical system are revealed: the theoretical basis, the target component, the content component, the organizational and procedural, the appraisal – the resultant component. Methodical methods of submission of interdisciplinary material on the basis of problem, activity approaches in teaching chemistry course of the 10th class are shown. The effectiveness of the methodical system of using fiction in teaching the course of chemistry of the 10th grade on the basis of tracking the expected changes in the personal sphere of trainees is proved experimentally.

Keywords: humanization of education, methodical system, chemistry and literature, intersubject communications, interest in learning, motivation for learning.

МРНТИ 371.485

А.Б. Инкербаева¹

*¹воспитатель, ГККП «Детский сад №39 города Павлодара
для детей с нарушением интеллекта»,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан
e-mail: inkerbaeva1980@mail.ru*

СОЦИАЛИЗАЦИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА У ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ ИНТЕЛЛЕКТА ЧЕРЕЗ ТЕАТРАЛИЗОВАННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Аннотация

В данной статье изучено влияние театрализованной деятельности на развитие детей с нарушениями интеллекта. Выбран подход по формированию у детей творческого потенциала и интереса к окружающему миру. Подобраны виды театра и рассказаны возможности проведения занятий с использованием театрализованного материала. Также изучены возможности детей в импровизации и обыгрывании тех или иных постановок. Данная статья в полной мере раскрывает необходимость проведения занятия с использованием театрализованной деятельности и в который раз показывает, что театр помогает развитию речи ребёнка, интеллектуального художественно-эстетического воспитания. Основой же данной статьи являются слова выдающегося русского психолога Л.С. Выготского: «Не следует забывать, что основной закон творчества заключается в том, что ценность его следует видеть не в результате. Не в продукте творчества, важно то, что они создают, творят, упражняются в творческом воображении и его воплощении». Для детей с нарушением интеллекта использование театрализованных игр является средством социального развития, позволяющим не только знакомить с прекрасным или расширить представление об окружающем, но и пробуждать способность к состраданию, сопереживанию. Что порой бывает так тяжело для детей с ограниченными возможностями здоровья.

Ключевые слова: театрализованная деятельность, игра, индивидуальный подход, творческий потенциал, дети с ограниченными возможностями.

ВВЕДЕНИЕ

Одной из актуальных проблем в современной специальной педагогике и психологии является использование театральной деятельности для коррекции недостатков развития детей.

Дети, имеющие нарушения интеллекта, долгое время никак не проявляют интерес и потребность к играм. Чаще всего дети с ограниченными возможностями лишь пассивно подчиняются побуждениям взрослого, не проявляя при этом инициативы. Необходимость игры, как таковая, появляется у детей лишь под влиянием обучения.

Игра, в свою очередь, легко связывает детей с взрослыми, помогая объединить усилия в обучении. Во время игры самое главное получить доверие ребенка, и если ребёнок начинает доверять взрослым, то, значит, можно творить, фантазировать, воображать, узнавать новое. Жизнь любого человека насыщена игрой, и каждый ребёнок вправе сыграть свою роль. Но остается главный вопрос: как это сделать для ребенка с нарушениями интеллекта? Как научить ребенка слышать, повторять, играть, вживаться в роль и обыгрывать? Этому может помочь театр.

Театр – это волшебная страна, погрузившись в которую, ребёнок радуется, фантазирует, творит, играя, а в игре он познаёт мир. Для ребенка игра в любом возрасте – это что-то новое, особенное и интересное, увлекающее и способное окутать в мир, полный новых эмоций.

Дети дошкольного возраста очень впечатлительны, они с удовольствием поддаются эмоциональному воздействию. И именно поэтому настолько важна театрализованная деятельность.

В данной работе мы рассмотрим влияние театрализованной деятельности на развитие детей младшего дошкольного возраста.

Сказка является самым важным компонентом театра. Именно благодаря сказке ребенок познает мир не только умом, но и сердцем. Ребенок узнает, что такое добро и зло, учится различать и выражать свое отношение к хорошему и плохому.

Обыгрывая сказку, ребенок решает многие проблемные, жизненные ситуации от лица какого-либо персонажа. Театрализованная игра позволяет детям раскрыться, тем самым преодолевая неуверенность в себе, застенчивость, робость. Также способствует всестороннему развитию ребенка. Театр всегда радует детей и пользуется неподдельной и неизменной любовью.

Затронута эта тема мною не случайно, поскольку театрализация дает возможность подходить к работе с творческой стороны. Занятия с использованием театрализованной деятельности обеспечены успехом у детей, так как всегда проходят на положительном эмоциональном настрое, вызывая у них интерес. А для педагога открывается масса возможностей для самосовершенствования.

Цель моей работы:

1. Приобщать детей к театральному искусству, к театрализованной деятельности.

2. Способствовать формированию творческой личности; развивать речь и коммуникативные навыки у детей.

3. Создать условия для развития творческой активности детей в театральной деятельности, обеспечить условия взаимосвязи с другими видами деятельности в целостном педагогическом процессе.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

Основная трудность в работе с детьми с нарушениями интеллекта – это слабое развитие речи детей, нарушение звукопроизношения. Есть дети в группе, которые не говорят совсем или плохо говорят, не проговаривают слова, звуки. Некоторые дети плохо запоминают. Особенно это необходимо в работе в различной степени умственной отсталости и детей с диагнозом РДА (ранний детский аутизм). У этих детей отмечается слабое эмоциональное отношение к сверстникам, взрослым, а также к природе и животным. У детей с нарушениями интеллекта имеется неустойчивое внимание, плохая и зрительная память, трудности в ориентировке в пространстве, они быстро утомляются, им не хватает внимания и сосредоточенности.

Таким образом, возникают вопросы:

- как привлечь детей к театральным играм?
- как помочь им преодолеть неуверенность в себе, застенчивость, робость?
- и что придумать в данной проблеме?

В этой ситуации на помощь ребенку могут прийти куклы и театрализованные игры.

Игра с куклой или переодевание используется как прием знакомства друг с другом. А диалог с помощью образной игрушки оказывается более эффективным, чем прямое общение. Если ребенок проявляет интерес и желание ответить сам за животного, то нужно поощрять эти попытки. Поначалу дети наблюдают за тем, как действует с игрушкой взрослый, а затем они самостоятельно учатся взаимодействовать с ней. Постепенно, по мере овладения элементами театрализованной игры, дети начинают выступать от имени персонажа. Они благодарят сверстников, обращаются друг к другу, хвалят друг друга. Каждый успех желательно поощрять.

При организации театрализованной деятельности детей нужно соблюдать ряд требований:

1. Внимательно слушать ответы и предложения детей.

2. Если не захотел ответить, то не требовать объяснений, а переходить к действиям с персонажем.

3. При первом знакомстве детей с новыми героями произведения дать время, чтоб они могли поговорить и подействовать с ними.

4. Спросить детей, у кого лучше и похоже получилось.

5. Вызвать у детей радость.

Театрализованная деятельность включает в себя следующие разделы:

– Игры в кукольный театр.

– Игры-представления (спектакли).

– Игры-драматизации.

Театрализованная деятельность помогает формированию следующих умений и навыков:

– Сказки-шумелки, сказки с шумовым оформлением, с различной громкостью и оттенками.

– Использование потешек – это небольшие стихотворения-приговорки, которыми сопровождают любые занятия с ребенком или действия самого ребенка.

– Владение куклой, игрушкой и всеми видами театра (Би-Ба Бо, плоскостным, пальчиковым, теневым театром, игрушками) (фото авторские).

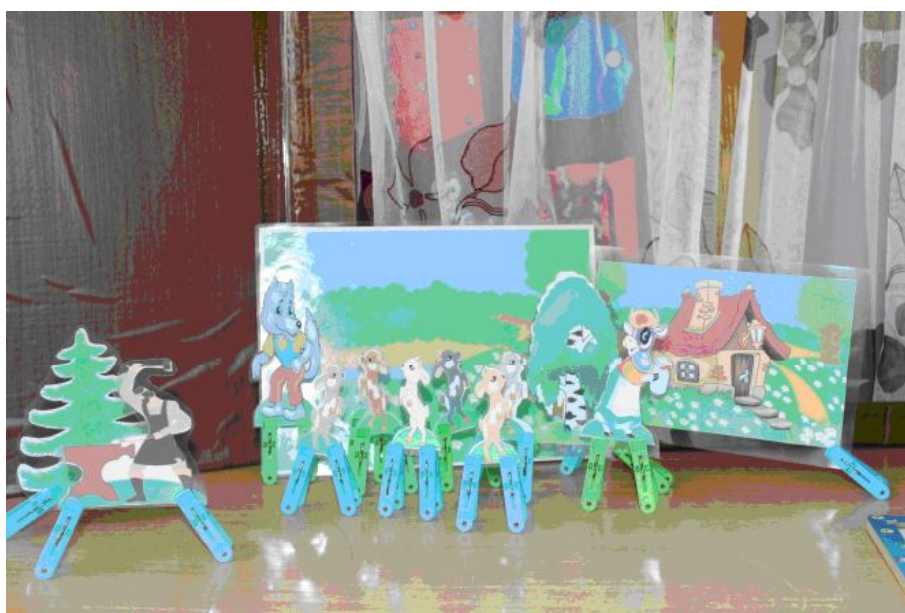
– Пальчиковые игры. Атрибуты ребенок надевает на пальцы. Он «играет» за персонажа, изображенного на его руке.

Пальчиковый театр, Би-Ба Бо, конусный театр

Театр на фартуках

Театр на прищепках

– Настольный театр игрушек. Игрушки устойчиво стоят на столе и не создают помех при передвижении.

– Теневой театр. Для него нужен экран из полупрозрачной бумаги, черные плоскостные персонажи и источник света, благодаря которому персонажи отбрасывают тени на экран.

Используя в работе с детьми театрализованные игры, основываемся на представлениях выдающегося русского психолога Л.С. Выготского: «Не следует забывать, что основной закон творчества заключается в том, что ценность его следует видеть не в результате. Не в продукте творчества, важно то, что они создают, творят, упражняются в творческом воображении и его воплощении».

Театральная деятельность очень важна в развитии речи детей с интеллектуальной недостаточностью. Она позволяет решать многие педагогические задачи, касающиеся формирования выразительности речи ребёнка, интеллектуально-художественно-эстетического воспитания. Театральная деятельность, неисчерпаемый источник развития чувств, переживаний и эмоциональных открытий, способ приобщения к духовному богатству. В результате ребёнок познаёт мир умом и сердцем, выражая своё отношение к добру и злу; познаёт радость, связанную с преодолением трудностей общения, неуверенности в себе. Мною используются разнообразие видов театрализованных представлений: театр картинок, театр игрушек, шапочный театр, театр на фартуках, на ложках, «шагающий» театр. Например: пальчиковые куклы можно одеть на пальчик, они маленькие, мягкие, яркие, не сломаются, не разобьются. Они позволяют одновременно включать в работу несколько анализаторов: зрительный, слуховой, тактильный. Это современно и интересно детям. Кроме того, с этими куклами можно просто играть сидя, что снижает утомляемость и повышает работоспособность детей. Понимая огромное значение кукольного театра для всестороннего развития ребенка, я стремлюсь к тому, чтобы театральная кукла стала для ребенка мостиком, соединяющим игру с творчеством. «Детям, пока они еще не совсем ушли из сферы игр и игрушек и полны творческой динамики, надо что-то переходное, ведущее их от игры к театру, так, чтобы последний являлся естественным следствием первой. Занимаясь с детьми, главной целью полагаю развитие их творческих способностей средствами театрального искусства.

ВЫВОДЫ

Театральная деятельность развивает личность ребенка, прививает устойчивый интерес к литературе, театру, совершенствует навык воплощать в игре определенные переживания, побуждает к созданию новых образов. Важнейшим в

театрализованных играх является процесс на репетициях, процесс творческого переживания и воплощения, а не конечный результат. Таким образом, репетиции, работа над этюдами не менее важны, чем спектакль.

Я стремлюсь к тому, чтобы театрализованные занятия сохраняли непосредственность детской игры, основанной на импровизации. Поэтому не заучиваю с детьми текст роли, не отрабатываю позы, жесты, движения, считая, что постановка несколько не пострадает, если дети неточно произнесут реплику, менее удачно, с точки зрения взрослых. Главное – это понимание смысла и атмосферы театрального действия.

Использование театрализованных игр, как средство социального развития детей с нарушением интеллекта, позволяет не только знакомить с прекрасным или расширить представление об окружающем, но и пробуждать способность к состраданию, сопереживанию. Активизирует мышление, воображение, а, главное, помогает психологической адаптации ребенка в социуме, что помогает преодолеть робость, связанную с трудностями в общении, неуверенностью в себе.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1 **Cohen Y.F.** Culture as Adaptation // Cohen Y. (ed.). Man in Adaptation: The Cultural Present. Chicago, 1968, pp. 41, 42.

2 **Dell Hymes,** (2009). Directions in Ethno-Linguistic Theory. American Anthropologist, 66(3): 6 – 56. DOI: 10.1525/aa.1964.66.3.02a00820.

3 **De Vos G.** Role of Ethnicity in Social History // De Vos G., Romanucci-Ross L. (eds.). Ethnic Identity. Cultural Continuities and Change. Palo Alto, Calif., 1973, p.9.

4 **Gorodetskaya L.A.** The Problems of Teaching Sociocultural Competence within a Foreign Language Course // American Studies International. – Washington D.C.: The George Washington University, 1996, Vol. XXXIV, 2, 17.

5 **Innis, Hugh R.** Bilingualism and biculturalism. Ottawa: McClelland. 1973, p. 186.

6 **Janet Martin-Nielsen,** (2011). A forgotten social science? Creating a place for linguistics in the historical dialogue. Journal of the History of the Behavioral Sciences, 47(2): 147–172.

7 **Light, J.C.** (1997). Communication is the essence of human life: Reflections on communicative competence. Augmentative and Alternative Communication, 13(2), 61–70.

8 **Liu, S.** (2014). Becoming intercultural: exposure to foreign cultures and intercultural competence. China Media Research, 10(3), 7.

9 **Mary Bucholtz and Kira Hall**, (2008). All of the above: New coalitions in sociocultural linguistics. *Journal of Sociolinguistics*, 12(4): 401–431.

10 **Mast R.** Ethnicity and National Building // Wendel B., Freeman W. (eds.). *Ethnicity and National Building*. L., 1974, p. 65.

11 **Mohanty A.K.** Bilingualism in a multilingual society: implications for cultural integration and education. (Keynote address at the International Congress of Applied Psychology) Madrid, Spain, 1994.

12 **Mohanty A.K.; Perregaux C.** Language acquisition and bilingualism // Berry J.W.; Dasen P.R., Saraswathi T.S., eds. *Handbook of cross-cultural psychology*. Boston: Allyn & Bacon, 1997, V. 2, pp. 217-54.

13 **Moule, Jean** (2012). *Cultural Competence: A primer for educators*. Wadsworth/Cengage, Belmont, California.

14 **Seidner, Stanley S.**, 1982. Ethnicity, language and power from a psycholinguistic perspective. *Bruxelles: Centre de recherche sur le plurilinguisme*, 1: 4-7.

15 **Sundburg, L.** (2001). A Holistic Approach to Competence Development. *Systems Research and Behavioral Science*, 18, 103-114.

16 **Weinreich U.** *Languages in Contact. Findings and Problems*. – N.Y, 1953.

А.Б. Инкребаева¹

Театрлық іс-әрекеттер арқылы интеллектуалды бұзылулары бар балаларға мектеп жасына дейінгі балаларды әлеуметтендіру

¹тәрбиеші, «Павлодар қаласының ой-өрісі бұзылған балаларға арналған түзетулік үлгідегі №39 балабақшасы» мемлекеттік қазыналық коммуналдық кәсіпорны, г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан.

A.B. Inkerbaeva¹

Socialization of preschool children in children with intellectual disabilities through theatrical activities

¹educator, State educational center «Kindergarten No. 39 of the city of Pavlodar for children with intellectual disabilities» Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan.

Аңдатпа

Бұл мақалада театрлық қызметтің интеллектуалдық мүгедектігі бар балаларға әсері зерттелді. Балалардың шығармашылық әлеуетін және айналасындағыларға деген қызығушылығын қалыптастыру тәсілі таңдалды. Театрлық іс-әрекеттер арқылы интеллектуалды бұзылулары бар балаларға мектеп жасына дейінгі балаларды әлеуметтендіру жолдары айқындалған. Мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық әлеуетін қалыптастыру мазмұны таңдалды. Мақалада театрлық қызметтің интеллектуалдық мүгедектігі бар балаларға әсері айқындалды. Театрлық іс-әрекеттер арқылы интеллектуалды бұзылулары бар балаларға мектеп жасына дейінгі балаларды әлеуметтендіру

мазмұны, үрдісі айқындалды. Аталған мақалада театрлық қызметтің интеллектуалдық мүгедектігі бар балаларға әсері дәлелденді. Театрлық іс-әрекеттер арқылы интеллектуалды бұзылулары бар балаларға мектеп жасына дейінгі балаларды әлеуметтендіру әдістемесі құрастырылды. Театрлық іс-әрекеттер арқылы интеллектуалды бұзылулары бар балаларға мектеп жасына дейінгі балаларды әлеуметтендіру әдістемелік нұсқаулары берілді.

Тірек сөздер: театрлық қызмет, ойын, жеке көзқарас, шығармашылық әлеует, мүмкіндіктері шектеулі балалар.

Summary

In this article, the influence of the theatrical activity on the development of children with intellectual disabilities is studied. An approach has been chosen to form children's creative potential and interest in the world around them. The types of theater are picked up and the possibilities of conducting classes using theatrical material are told. Also, the possibilities of children in improvisation and playing out certain performances were studied. This article fully discloses the need for classes using theatrical activities, and once again shows that theater helps language development of the child, the intellectual artistic and aesthetic education. The article reveals the ways of socializing pre-school children with intellectual disabilities through theatrical activity. Recommendations on the socialization of children of preschool age with intellectual disabilities through theatrical activities are suggested.

Key words: theatrical activity, game, individual approach, creative potential, children with disabilities.

МРНТИ 15.21.41:15.81.21

Ж.П. Омарханова¹

¹СОШ №26, г. Павлодар
Павлодарская область, Республика Казахстана
e-mail: omarhanova88@mail.ru

РАЗВИТИЕ ПАМЯТИ У УЧАЩИХСЯ СРЕДНЕГО ЗВЕНА В ПРОЦЕССЕ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

В статье говорится о том, что в учебной деятельности подростка младшего возраста имеются свои трудности и противоречия, но есть и свои преимущества, на которые может и должен опираться педагог. Эти преимущества заключаются в избирательной готовности, в повышении восприимчивости (сензитивности) к тем или иным сторонам обучения. Большое достоинство подростка – его готовность ко всем видам учебной деятельности, которые делают его взрослым в собственных глазах. В статье обосновано развитие памяти у учащихся среднего звена в процессе учебной деятельности. Разработаны выводы по развитию памяти у учащихся среднего звена в процессе учебной деятельности. Предложены рекомендации по развитию памяти у учащихся среднего звена в процессе учебной деятельности.

Ключевые слова: память, мышление, подросток, процессы памяти, познавательные интересы, запоминание, восприятие.

ВВЕДЕНИЕ

Память является важнейшим ресурсом для личностного развития, обеспечивает связь прошлого с настоящим и помогает прогнозировать будущее. Как отмечал С.Л. Рубинштейн, «без памяти мы были бы существами мгновения, наше прошлое было бы мертво для будущего, настоящее, по мере его протекания, безвозвратно исчезало бы в прошлом» [1].

В настоящее время стремительно увеличивается объем информации, необходимый для запоминания, сохранения и воспроизведения учащимися.

В школьной практике жалобы педагогов и родителей на плохую память являются традиционными и достаточно распространенными.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

В современной психологической науке изучение процессов памяти занимает особое место в структуре психики: она так или иначе интегрирована во все психические познавательные процессы и поэтому получила статус «общеорганической функции». Память обеспечивает процессы сохранения индивидуального опыта, а также генетически обусловленные механизмы передачи информации.

Эта проблема рассматривается в следующих работах: А.В. Петровский, Р.С. Немов, А.Г. Маклаков дают определение памяти как психического познавательного процесса [1]. Следует отметить, что определения практически идентичны: А.В. Петровский: «Запоминание, сохранение и последующее воспроизведение индивидом его опыта». Р.С. Немов дает несколько определений: «...способность к получению, хранению и воспроизведению жизненного опыта» и второе, более точное и строгое, с его точки зрения: «...психофизиологический и культурный процессы, выполняющие в жизни функции запоминания, сохранения и воспроизведения информации» [2].

В процессе удовлетворения потребностей у школьника формируются устойчивые познавательные интересы, которые определяют его положительное отношение к учебным предметам. В этом возрасте очень привлекательна возможность расширить, обогатить свои знания, проникнуть в сущность изучаемых явлений, установить причинно-следственные связи.

Для учащихся среднего звена в равной степени имеет значение как содержание, так и процесс, способы, приемы овладения знаниями: «Интересными бывают уроки тогда, когда учитель рассказывает не только то, что есть в учебнике. А если учитель рассказывает, как в учебнике, или же заставляет читать новый урок по учебнику в классе, то уроки становятся скучными и не нравятся» [6, с. 34].

Учащихся среднего звена можно различать по интересам, по направленности их познавательной деятельности. Некоторые предпочитают описательный материал, их привлекают отдельные факты, другие стремятся разобраться в сущности изучаемых явлений, объяснить их с точки зрения теории, третьи проявляют большую активность при использовании знаний в практической деятельности, другие – к творческой, исследовательской деятельности [6, с. 14].

В среднем звене учащиеся приступают к изучению и освоению основ наук. Им предстоит овладеть большим объемом знаний. Материал, подлежащий усвоению, с одной стороны, требует более высокого, чем раньше, уровня учебно-познавательной и мыслительной деятельности, а, с другой стороны, направлен на их развитие. Ученики должны овладеть системой научных понятий и терминов. В связи с этим новые учебные предметы предъявляют новые требования к спосо-

бам усвоения знаний и направлены на развитие интеллекта высшего уровня – теоретического, формального, рефлексивного мышления. Такое мышление характерно для юношеского возраста, но начинается оно развиваться и у младших подростков [6, с. 135].

Одним из недостатков самостоятельной работы учеников средних классов – установка на запоминание материала (а не напоминание) и привычка всё заучивать путём неоднократного повторения. Это приносит огромный вред. Однако именно в этом возрасте память развивается в направлении интеллектуализации. Возрастает число учащихся, применяющих приёмы опосредованного запоминания, увеличивается запас таких приёмов, их применение становится всё более сознательным, намеренным, целенаправленным. Существует прямая зависимость между использованием приёмов запоминания, уровнем владения ими и продуктивностью запоминания и воспроизведения.

Учащиеся делятся на две группы – хорошо запоминающие и плохо запоминающие и различаются по характеру мнемической деятельности. Хорошо запоминающие пятиклассники не только широко используют чисто внешние приёмы, но и некоторые опосредованные пути заучивания (ассоциации, выделение опор, смысловую группировку). Для семиклассников этой группы характерно сознательное, намеренное использование опосредованных приёмов в самом процессе запоминания, а также поиск специфических для каждого материала приёмов. Центральное место начинает занимать анализ содержания материала, его своеобразия и внутренней логики. Для одних учеников характерна гибкость в выборе путей заучивания, другие предпочитают какой-либо один способ, а некоторые стараются упорядочить и логически обработать любой материал. Плохо запоминающие пятиклассники не умеют сосредотачивать усилия на работе, они интеллектуально пассивны, а у семиклассников этой группы мнемическая деятельность отличается стереотипностью и косностью, способы обработки материала бедны, однообразны, специфичны. Для них типичен приём «задалбливания» [5, с. 11-14]. Мышление как бы не участвует в запоминании. Установка на дословное запоминание материала – серьёзный тормоз развития речи и, в частности, умения сформулировать и выразить мысль своими словами.

В этом возрасте умение логически обрабатывать и запоминать материал часто развивается стихийно. В нашем случае развитие таких умений должно стать задачей учителя. От этого зависит не только успеваемость, глубина и прочность знаний, но и возможность дальнейшего развития интеллекта и способностей подростка [5, с. 137 -139].

Интеллектуализация всего чувственного познания связано с развитием восприятия. Согласно целям и задачам обучения, особенностей возраста, подростку

теперь надо не просто видеть наглядный материал, но и разобраться в чертеже, схеме, рисунке, выделить существующие в них зависимости. «Необходима установка на размышление в процессе восприятия, определение причинно-следственных связей. Подростки зачастую пренебрежительно относятся к наглядному материалу, не умеют с ним работать. Трудности в решении задач по физике, химии связаны с неумением увидеть в них конкретное выражение закона, правила, теоремы. У подростков еще только складываются новые отношения между отвлеченным и конкретным, всеобщим и его разнообразными проявлениями» [6, с. 267].

Тем не менее, под влиянием учителя рассуждения все больше включаются в процесс восприятия. С.Л. Рубинштейн заметил, что способный математик отличается от неспособного умением видеть задачу, чертеж. Настоящее умение начинает развиваться в подростковых классах.

Развитие памяти также связано с интеллектуализацией этого процесса. Если у младших школьников мышление действует через память, на основе конкретных примеров, то у подростков память – через мышление, то есть запоминание на основе обдумывания (Л.С. Выготский) [3, с. 33]. Заучивание через многократное повторение становится и непродуктивным, и непопулярным. К «зубрилкам» относятся пренебрежительно.

Как указано выше, развитие внимания также связано с особенностью учебного материала. При пояснении теоремы, правила, закона необходимо сконцентрироваться. При малейшем отвлечении теряется ход мыслей. Каждый момент пояснения требует удержания логики предшествующих рассуждений, только тогда будет понятно все доказательство. Показателем развития будет умение длительное время удерживать внимание на отвлеченном, логически организованном материале, умение мысленно активно включаться в объяснение, следить за логикой доказательства, отмечать для себя его основные моменты. Внимание становится активным. Но этим овладевают не все ученики. И даже самые внимательные способны концентрироваться не более 15–20 минут. Усиливается распределенность внимания [6, с. 25].

В младшем подростковом возрасте можно решать задачу и тихонько напевать, читать под партой книжку и чутко следить за ситуацией в классе, мечтать о далеких странствиях и изображать внимательного слушателя. В данном случае разделяется внутренняя внимательность и внешнее ее выражение. Учебные занятия предъявляют высокие требования к распределению внимания. В математике, где примеры достаточно сложные, ученики, выполняя действия, могут не заметить степень или не раскрыть скобку, не поменять знак. Между тем, внимание к смыслу и порядку изложения зачастую снижает уровень грамотности. Развитие речи связано с тем, что материал уроков дает обилие новых терминов-понятий, обога-

щает словарный запас. Учебники и книги содержат образцы грамотной и логически построенной речи. Учителя требуют воспроизведения этих образцов. Но подростки отвергают «зубрежку», а рассказать своими словами не умеют. Наблюдается определенный кризис речи; они начинают рассказывать хуже младших, с паузами. Еще труднее выразить мысль письменно. Понимание речи значительно опережает активную речь и устную и, тем более, письменную. В учебной работе речь становится контролируемой и управляемой. В определенных значимых ситуациях подростки стремятся говорить логично, красиво, правильно. Способствует развитию самостоятельной речи смысловая обработка текста. Когда требуется выразить мысль, то кратко, то развернуто, речевые образцы перестают восприниматься как нечто книжное, чужеродное и переходят в состав активного словаря. Особое влияние на речь подростков оказывает общение со сверстниками, дворовые компании. Для них характерна своя языковая субкультура – слэнг – как средство обособления своей группы и от взрослых, и от детей.

Воображение учеников среднего звена активно включается в процесс познания и обеспечивает личностное принятие учебного содержания. Благодаря воображению усваиваются не только знания, но и эмоциональное отношение к событиям. Характерно, что в средних классах школы большой объем учебного материала усваивается на основе воображения. Это литературные произведения, исторические и географические описания, содержание математических и физических задач и т.п. Особое значение и, соответственно, развитие приобретает пространственное воображение. На уроках геометрии, черчения требуется представить проекцию предмета, то есть изменять имеющийся образ, выделяя существенные его черты, представить как схему. В других случаях требуется детализировать образы, созданные словесным описанием, включаться в драматизацию и т.д.

В среднем школьном возрасте происходит расширение временной перспективы личности. Подростки любят мечтать, «примеривать на себя» облик и поступки любимых героев, представлять себя в экстремальных ситуациях и героических делах. Эти мечты зачастую далеки от реальности, не связаны с конкретными планами и действиями, ограничиваются подражанием внешнему облику героя. При всей их наивности это все же механизм идентификации, выражение направленности личности. Образы-идеалы будут сменять друг друга, но вызванные ими стремления закрепляются, становятся личностным достоянием. К концу подросткового возраста образы-идеалы становятся регуляторами поведения хотя бы ситуативно, во внешних чертах: ребята накачивают мускулы, вырабатывают походку, подражают мимике своих кумиров.

ВЫВОДЫ

Учащимся среднего звена нравятся практические занятия, где можно опираться на наглядно-действенное мышление. Вместе с тем, строить дедуктивные умозаключения в вербальном теоретическом плане они затрудняются. Поэтому много трудностей вызывает решение задач по физике, химии, где требуется применить теоретические знания. Легче им удаются индукция, обобщение конкретных фактов, где хоть в какой-то мере можно опираться на образное мышление.

В целом можно заключить, что интеллектуальное развитие подростков достигает высокого теоретического уровня, но оно все еще остается в зоне ближайшего развития, зависит от помощи и требовательности учителя, от активности самого подростка в усвоении образцов научного познания.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

- 1 **Рубинштейн С.Л.** Основы общей психологии – СПб.: Питер, 2000. – 712 с.
- 2 **Лемберг Р.Г.** Вопросы психологии урока // Антология педагогической мысли Казахстана / Сост. К.Б. Жарикбаев, С.К. Калиев. – Алматы: Рауан, 1995. – С. 270-271.
- 3 <http://refleader.ru/>
- 4 **Смаилова Ж.У.** Развитие психологической науки в Казахстане // Публикация Семипалатинского государственного педагогического института, 2001.
- 5 <http://www.allbest.ru/>
- 6 **Сатыбалдина Н.К.** Тенденции современной психологической науки // Вестник КазНУ. Серия психологии и социологии. – Алматы. 1(6). 2000. С. 33.
- 7 **Dehler, G.E., M.A. Welsh and M.W. Lewis**, 2001. Critical pedagogy in the New paradigm. *Journal of Management Learning*, 4: 493-511.
- 8 **Kondaurova, I.G. and T.B. Igonina**, 2011. The system of pedagogical activity on preparation of students of a higher education institution for future professional activity. *Bulletin of Kemerov state university*, 2: 80-84.
- 9 **Monthei, C.E.**, 1991. Nontraditional and traditional student teachers, expectations of their student teaching experience, M.S. thesis, Colorado State University., East Lansing, MI.
- 10 **Valeeva, I.A. and I.P. Beregova**, 2011. Development of communicative culture of students in the course of preparation for professional activity. *Pedagogical sciences*, 3: 63–68.
- 11 **Gideonse, H.D.**, 1993. The governance of teacher education and systemic reform. *Journal of Educational Policy*, 4(7): 395-426.

Ж.Омарханова
Оқу іс-әрекет үдерісінде ортаңғы сынып оқушылардың жадын дамыту

№26 ЖОББМ, Павлодар қ.,
Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы

G. Omarhanova
**Development of memory average link students
in the process of educational activity**

№26 Sch, Pavlodar c., Pavlodar r., Republik of Kazahstan

Аңдатпа

Мақалада кіші жас өспірімдердің оқу іс-әрекетінің өз қиындықтары мен қарама-қайшылықтары бар да, педагог сүйене алатын өзінің жетістіктері бар болуы туралы айтылады. Осы жетістіктер оқытудың әр жақтарына таңдамалы дайындықта, жоғары қабылдаушылықта бекітіледі. Жас өспірімнің үлкен жетістігі – өзін-өзі ересек адам қылатын, оқу іс-әрекеттің әр түрлеріне дайындық. Мақалада оқу іс-әрекет үдерісінде ортаңғы сынып оқушылардың жадын дамыту мәселесі айқындалған. Мақалада оқу іс-әрекет үдерісінде ортаңғы сынып оқушылардың жадын дамыту жолдары дәлелденген. Мақалада оқу іс-әрекет үдерісінде ортаңғы сынып оқушылардың жадын дамыту бойынша мазмұнды қорытынды жазылған. Мақалада оқу іс-әрекет үдерісінде ортаңғы сынып оқушылардың жадын дамытуға әдістемелік нұсқаулар ұсынылған.

Түйінді сөздер: есте, ойлау, жасөспірім, жады процестері, танымдық мүдделер, есте сақтау, қабылдау.

Summary

The article is devoted to the problem of educational activity of a midchildhood teenager. There are difficulties and contradictions, but there are also advantages to which the teacher should rely on. These advantages consist in selective readiness, in rise of receptivity (sensitivity) to one or another side of the training. The dignity of the teenager is his readiness for all types of educational activity, which help to feel adult. The article substantiates the development of memory among middle school students in the process of educational activity. Developed conclusions on the development of memory among middle school students in the learning process. Recommendations for the development of memory among middle school students in the process of educational activity are suggested.

Key words: memory, thinking, teenager, memory processes, cognitive interests, memorization, perception.

МРНТИ 14.35.07

Б. Туребай¹, Қ. Әбдіманан², З.Е. Жумабаева³

Павлодар мемлекеттік педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы

¹turebaibalzura@mail.ru

²Kurmanai29@mail.ru

БАЛАБАҚША ОҚЫТУ ІС-ӘРЕКЕТІН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНЕ БЕЙІМДЕУ

Аңдатпа

Бұл мақалада балабақшаның оқыту іс-әрекетін инновациялық технологияларды қолдану арқылы жаңартылған білім беру үдерісіне бейімдеудің жолдары қарастырылған. Инновациялық технологияларды балабақшаның оқыту іс-әрекетін жаңартылған білім беру үдерісіне бейімдеуде қолданудың тиімділігі дәлелденді. Инновациялық технологиялардың мазмұны мен құрылымы жағынан оқу іс-әрекетінде қолданылуы жіктелді. Жаңартылған білім беру үдерісіне балабақшаның оқыту іс-әрекетін инновациялық технологияларды қолдану арқылы бейімдеудегі негізгі құрылымдық байланыстар, басты модульдер және білім беру үдерісінің өтілу кезеңдері көрсетілген. Топтың ұйымдастырылған оқу қызметін жүргізуде қолданылатын мультимедиялық технологиялар, интерактивті тақталардың пайдасы анықталды. Инновациялық технологияларды қолданудың әкелетін пайдасы мен нәтижеге қосар үлесі айқындалды. Жаңартылған білім беру үдерісі бойынша балабақшаның ұйымдастырылған оқу қызметі түрлі стратегияларды қолдану арқылы күтілетін нәтижеге қол жеткізуге болады.

Тірек сөздер: инновациялық технология, жаңартылған білім беру, балабақша, ұйымдастырылған оқу қызметі,

КІРІСПЕ

Қазіргі таңда әлем мемлекеттері білім сапасының жоғарылығына ерекше мән беруде. Себебі елдің экономикалық дамуы ел азаматтарының білім деңгейіне тікелей байланысты. Еліміздің білім беру жүйесін болашақтың талабына сай жаңарту ең негізгі міндеттердің бірі болып отыр. Осыған орай Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016–2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2016 жылғы 1 наурыздағы №205 Жарлығы шықты [1, 1 б.].

Жаңартылған оқу бағдарламасының басымдықтары жайлы Елбасы Н.Ә. Назарбаев 2017 жылы 31 қаңтардағы Қазақстан Халқына жолдауында былай деп айтқан: «Біздің міндетіміз – білім беруді экономикалық өсудің жаңа моделінің орталық буынына айналдыру. Оқыту бағдарламаларын сын тұрғысынан ойлау қабілетін және өз бетімен іздену дағдыларын дамытуға бағыттау қажет» [2, 2 б.].

Қазіргі кезде егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Қазір білім мен ғылым саласында инновациялық педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде де педагогикалық технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымдардың біріне айналды. Білім беру саласы қызметкерлерінің алдына қойылып отырған міндеттердің бірі – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және қазіргі заманғы жаңартылған білім беру үдерісіне бейімдеу. Бұл жаңартылған білім беру үдерісіне бейімдеу арқылы – білімденушінің тілдік құзыреттілігінің жоғары деңгейде болуы. Тілдік ресурстың төрт түрін меңгеру: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым, тілдік дағдыларын жетілдіруге бағытталған. Білімі өнімнің түйінді ұстанымдары оқу жоспарында «спиральді» тәсілмен берілген. Қарапайымнан күрделіге қарай, бірте-бірте білім, білік пен дағдылары кеңейтіліп қалыптасады. Оқу мақсаттары оқушылардың зерттеу дағдыларын, қарапайым бақылауға тәжірибе арқылы білімі қалыптасуына, алған білімін қайта өмірде қолдана білуіне бағытталған. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуында педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығына да байланысты. Білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Бәсекеге қабілетті білім кеңістігін құруға бағытталған қазақстандық білім беру реформасының басты мақсаттарының бірі – инновациялық технологияларға сүйене отырып, баланың бойында шығармашылық ойлауды, бастамашылдықты дамытуға мүмкіндік жасау, тұлғаның үйлесімді дамуына қолайлы жағдай туғызу – ең негізгі міндеттер деп айқындалған.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Осы мақсатқа сәйкес білім беруден күтілетін нәтижелер білім алушының бойында негізгі құзіреттеліктерді дамытуға бағытталады:

- бағаға бағдарланған құзыреттілік – білім алушының түрлі өмірлік жағдайларда шешімдер қабылдау қабілеті. Ең бастысы – өз Отанының патриоты болу;
- мәдениеттану құзыреті – жалпы адамзат мәдениетінің және ұлттық сипаттамаларының жетістіктері, өз халқының мәдениетін және әлемнің мәдени

алуан түрлілігін бағалауға негізделген білім мен тәжірибеге ие болу; рухани үйлесімділік пен толеранттылық идеяларын ұстану;

– оқу және когнитивтік құзыреттілік – білім алушының өзіндік оқуын, танымдық және зерттеу жұмыстарын қамтамасыз ету;

– коммуникативті құзыреттілік – отандық және басқа тілдерді білуді, қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде, этносаралық қарым-қатынас тілінде, шет тілдерінде қарым-қатынас дағдысын игеруді қамтамасыз ету;

– ақпараттық және технологиялық құзыреттілік нақты техникалық нысандар мен ақпараттық технологиялардың көмегімен жұмыс жасау мүмкіндігін қамтамасыз ету;

– әлеуметтік және еңбек құзыреті отбасылық, еңбек, экономикалық және саяси қоғамдық қатынастар саласында белсенді азаматтық және қоғамдық қызметтің білімі мен тәжірибесін білуді қамтамасыз ету;

– жеке өзін-өзі дамытудың құзыреттілігі – психологиялық сауаттылықтың, ішкі экологиялық мәдениеттің қалыптасуын, өз денсаулығын сақтауды және қауіпсіз өмір сүру негіздерін иеленуді көздейді [3, 2 б.].

Білім берудің алғашқы деңгейлері балабақшадан басталмақ. Мақсаты – мектепке дейінгі білім балалардың білім алуына бірдей бастапқы мүмкіндіктерді қамтамасыз ету. Кез келген оқыту технологиясы тәрбиешіден терең теориялық, психологиялық, педагогикалық әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, балалардың жан дүниесіне терең үңіліп оны ұғына білуді талап етеді. Жаңартылған бағдарлама бойынша жасалған оқулықтарда берілген тапсырмалар мәтінді оқып, оның мазмұнын айтумен ғана шектелмей, мәтінге қатысты оқушының өзі сұрақтар құрастыруына, себебін анықтауына, болжам жасау мен өзіндік бағалауына, сұраққа жауап болатын ақпаратты дереккөздерден табу ретін білуіне, жаман мен жақсыны айыра білуіне жетелейді. Ертегіні сахналау барысында кейіпкерлердің көңіл-күйін анықтау, рөлге бөліп оқу оқушылардың қызығушылығын тудырады. Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде қолданылатын инновациялық технологиялардың жаңартылған білім беру үдерісіне бейімдеудің бірнеше түріне тоқталайық. Инновациялық білім беру құралдарына: аудио, видео құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар, мен оқу әдістемелік кешендер, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады. Осы технологиялар арқылы балабақшада жаңа бағдарламаға баса наза аударып, жаңартылған білім беру үдерісіне бейімдеу. Қазіргі таңда көптеген интерактивтік бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табады. Осындай құралдардың бірі-мультимедиялық оқулықтарды балабақшаларда

кеңінен пайдалану. Бұл жағдайда тәрбиеші әр оқу іс-әрекеттерін бастар алдында жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді. Ал, мультимедиялық оқулықтар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланар еді. Балабақша баласына мультимедиялық оқулықтар біріншіден, балалардың қызығушылығын арттырады, екіншіден, зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге мүмкіндік алады. Ойын арқылы оқыту технологиясының мақсаты дидактикалық, тәрбиелік, дамытушылық, әлеуметтендірушілік мақсатқа жету.

Ойын технологиясының ерекшелігі ойындық іс-әрекеттің психологиялық механизмі жеке бастың өзіндік талап-талғамдарына сүйенеді. Баланың бойындағы білімділік, танымдық, шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді. Ойын – балалар үшін оқу да, еңбек те. Ойын айналадағы дүниені танудың тәсілі. Сонымен қатар, ойын балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңу жолын үйретіп қана қоймайды, олардың ұйымдастырушылық қабілеттерін де қалыптастырады.

Мультимедиялық оқулықтар балабақшада балаларға арналған таптырмас құрал болып табылады. Өйткені, балалардың зейіні әр түрлі әдемі түстерге, ойыншықтарға, әдемі суреттерге, әсемдікке әуес болады. Мультимедиялық электронды оқулықтар бала үшін де, тәрбиеші үшін де күнде дамытылып отыратын анық түрдегі әдістемелік жүйе болып табылады. Мектепке дейінгі мекемелерде ақпараттық қатынастық технология құралдарын қолданудағы мақсаты – баланың танымдық қызығушылығын қалыптастыру. Балада танымдық қызығушылықтың болуы олардың оқу іс-әрекеттерге белсенді, білімінің сапалы болуына, жағымды мінез құлықтарын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Заман талаптарына сай мектепке дейінгі мекемелерде АКТ оқыту процесінде кенінен пайдаланады. Түрлі танымдық салаларына арнаулы компьютерлік бағдарламалар құрылуда. Баланың жас ерекшелігіне және пайдаланатын компьютерлік бағдарламаларға сай интерактивті тақта ойындағы баланың оппоненті, бағдарлаушы (әңгімелеуші), жаттықтырушы, емтихан қабылдаушы болуы мүмкін. Оқытуда балалардың түрлі психикалық функцияларын дамытуға арналған пайдаланатын компьютерлік құралдар бар: олар көру, есту арқылы қабылдау, зейін, есте сақтау, логикалық ойлау, т. б.

Интерактивті тақтаның жетістіктерінің кіші жастағы балаларда оқуға, жаңа білім алуға деген құштарлық туғызады. Интерактивті тақта ақпаратты кенінен ұсыну құралы болып келеді және баланың мотивациясын күшейтеді. Мультимедиялық технологияларды пайдалану арқылы (түс, графика, дыбыс, замануи видеотехникалық құралдар) түрлі жағдайлар мен ортаны моделдеуге болады. Мультимедиялық бағдарламаларға еңгізілген ойын компоненттері үйренушінің танымдық әрекетін белсендіреді және материалды ұғынуды күшейтеді. Оқытуда пайдаланатын интерактивті құралдар: тақта, компьютерлер балаларды диагности-

калауда жақсы көмекші болып келеді. Осылайша жаңартылған білім беру үдерісіне бейімдеудің негізгі көздері болып саналады. Осылайша қортынды кезеңінде жаңартылған бағдарлама бойынша бағалау жүйесі де түбегейлі өзгеріске ұшырап, критериалдық бағалау жүйесі енді. Критериалды бағалау кезінде балалардың үлгерімі алдын ала белгіленген критерийлердің нақты жиынтығымен өлшенеді. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында инновациялық технологиялар сабақ бойынша үлгерімі екі тәсілмен бағаланады: қалыптастырушы бағалау және жиынтық бағаланады.

Қалыптастырушы бағалау күнделікті оқыту мен оқу үдерісінде тоқсан бойы жүйелі түрде өткізіледі. Қалыптастырушы бағалау оқушылар мен мұғалім арасындағы кері байланыс жүргізуге мүмкіндік береді.

Жиынтық бағалау ортақ тақырыптарды және белгілі бір оқу кезеңіне аяқтаған оқушының үлгерімін анықтау үшін балл және баға қою арқылы өткізіледі. Қалыптастырушы бағалау және жиынтық бағалау барлық пәндер бойынша қолданылады [4, 7 б.].

Критериалды бағалау моделі балалардың оқу мақсаттарына жетудегі ілгерілеуін анықтау үшін қосымша тәсілдерді пайдаланады. Олар: белсенді оқу; тілдесу арқылы қарым-қатынас жасау дағдылары; мұғалімнің жетекшілігімен жүретін оқылым және жазылым; дәлелдеу; оқушыларды уәждеу.

Жаңартылған оқу бағдарламаларының ерекшеліктері:

- Пән мазмұнының спиралді қағидатпен берілуі
- Оқытудың тәрбиелік әлеуетін арттыру, оқушының адамгершілік-рухани қасиеттерін қалыптастыру;
- Блум таксономиясы бойынша оқу мақсаттарының иерархиясы;
- Білім беру деңгейлері аралығында пән бойынша сабақтастықты ескеруге мүмкіндік беретін толық оқу курсы бойынша педагогикалық мақсат қою;
- Бір білім беру аясындағы және пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру мақсатында «ортақ тақырыптардың» берілуі
- Бөлімдердің мазмұны мен ұсынылған тақырыптардың уақыт талабына сәйкес келуі, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға назар аударылуы;
- Оқу үдерісін ұзақ мерзімді, орта мерзімді және қысқа мерзімді жоспарлар арқылы ұйымдастыру;
- Оқытудағы жүйелі-әрекеттік ұстанымы [5, 48 б.].

Жаңартылған оқу бағдарламаларында оқушылардың бойында қалыптас-тыруға қажетті құндылықтар мен дағдылар анықталған. Құндылықтар: шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау; қарым-қатынас жасай алу қабілеті; өзге тұлғалардың мәдениетіне және көзқарастарына құрметпен қарау; жауапкершілік; денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету;

өмір бойы білім дайын болу. Арнайы дағдылар: сын тұрғысынан ойлау; білімді шығармашылық тұрғыда қолдана білу қабілеті; проблемаларды шешу қабілеті; ғылыми-зерттеу дағдылары; қарым-қатынас дағдылары; жеке және топпен жұмыс істей білу қабілеті; акт саласындағы дағдылар [6, 14 б.].

ҚОРЫТЫНДЫ

Тәрбиеші төменде аталған бірқатар маңызды мәселелерді ескерсе, балалардың уәжін арттыруда тиімділікке қол жеткізеді:

- белсенді оқу арқылы оқушылардың қарым-қатынас дағдыларын жақсарту үшін сабақтарды қызықты әрі тартымды етіп өткізу;
- әртүрлі белсенді оқу тәсілдерін қолдана отырып, сабақтардың мазмұнын түрлендіру;
- балаларды жаңа оқу мен оқыту әдістерімен тәжірибе жасауға тарту. Бұл тәсіл мұғалімдер мен оқушылар арасындағы өзара байланысты жақсартады, нәтижелі кері байланыс орнатып, жағымды оқу ортасын құруға мүмкіндік береді.

Қазақтың кемеңгер данышпан ақыны Абай Құнанбаев отыз екінші қара сөзінде: «Ғылым-білім үйренбекке талап қылушылырға әуелі білім керек. Талаптың өзінің біраз шарттары бар. Оларды білмек керек. Оларды білмей ізденгенмен табылмас» [7, 151 б.] – дейді. Ұлы ақынның әуелі білім керек дегені сонда не болды? Оған Абайдың өзі осы қара сөзінде білім-ғылымға құмар, өнерге, құштарлықты қалыптастырып, сөйтіп дара-қабілетін қалыптастыры білуі керек деген сөз. Міне осындай қанатты сөздерді ескере отырып-жеке тұлғаны, демек дарында, шығармашылықты тұлғаны қалыптастыруды білім берудің ең негізгісі-тұлғаның ақпаратты мәдениетін қалыптастыруында деп тұжырымдауға болады.

Қорыта айтқанда, жаңартылған оқу бағдарламаның мақсаты білім алушының функционалды сауаттылығын қалыптастыру, қарыштап дамып келе жатқан заманда сын тұрғысынан ойлай алатын, толерантты, жан-жақты, бәсекеге қабілетті тұлғаны өмірге даярлау. Оқушы өзінің мектеп қабырғасында алған білімін өмірінде қажетке асыра білуі керек. Сол үшін де бұл бағдарламаның негізі «Өмірмен байланыс» ұғымына құрылған. Бағдарлама бойынша ұстаздарға үлкен міндет пен жауапкершілік артылып отыр. Оқушылардың бойына ХХІ ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін мұғалімдер тынымсыз еңбектенуі керек.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

- 1 Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016–2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, Астана, 2016 ж. – 1 б.
- 2 Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы, 2018 ж. 10 қаңтар, – 2 б.
- 3 Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы, 2018 ж. 10 қаңтар, – 2 б.
- 4 **Әлмағамбетова Қ.** Жаңартылған оқу бағдарламасының ерекшеліктері // Білімдегі жаңалықтар, – 2017. – №1. – 7-10 б.
- 5 **Жақсым О.И.** Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды жаңартылған білім мазмұны негізіне ендірудің тиімді жолдары // Білім берудегі менеджмент. – 2017. – №1, – 48 б.
- 6 **Сатанов А.** Жаңартылған оқу бағдарламасы мен бағалау жүйесін енгізу // Қазақстан тарихы. – 2017. – №8, – 14 б.
- 7 Абай кара сөзі // Халықаралық Абай клубы. – Семей, 2007. – 151 б.
- 8 **Henner, E.K.**, 2004. Information and communication competence of the teacher: The structure, requirements and measurement system. Computer Science and Education, 12, pp. 5–9.
- 9 **Light, J.C.**, 1997. Communication is the essence of human life: Reflections on communicative competence. Augmentative and Alternative Communication, 13(2), 61–70.
- 10 **Berkimbaev, K.M., Nyshanova, S.T., Kerimbaeva, B.T., and Meyrbekova, G.P.**, 2012. The formation of professional competencies of future specialists. New Educational Review, 30, 271–281.
- 11 **Celce-Murcia, M., Dörnyei, Z., and Thurell, S.**, 1995. Communicative competence: A pedagogically motivated model with content specifications. Issues in Applied Linguistics, 6(2), 5–35.
- 12 **Chown, A.**, 1994. Beyond competence? British Journal of In-Service Education, 20(2), 161–180.
- 13 **Makhashova, P., Meirmanov, A., Zhunusbekov, Zh., Makasheva, O., Mirzaliyeva, E., Ermuratova, A., and Sakenov, J.**, 2016. On the development of professional competence in students of creative pedagogical specialties. International Journal of Environmental & Science Education, 11(11), 4660–4668.
- 14 **Gifford, S.**, 1994. Evaluating the Surrey. New Teacher Competency Profile. British Journal of In-Service Education, 20(3), 313–326.

Б. Туребай¹, К. Абдиманап¹, З.Е. Жумабаева¹
**Использование инновационных технологий
для адаптации учебной деятельности детского сада
к обновленному учебному процессу**

¹Павлодарский государственный педагогический университет,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан.

B. Turebay¹, K. Abdumanap¹, Z.E. Zhumabaeva¹
**Adaptation of the kindergarten teaching activity
to the updated educational process
with the use of innovative technologies**

¹Pavlodar State Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, the Republic of Kazakhstan.

Аннотация

В этой статье обсуждается, как адаптировать учебные деятельности в детских садах к современному учебному процессу с использованием инновационных технологий. Доказана эффективность использования инновационных технологий в адаптации учебной деятельности детских садов к обновленному учебному процессу. Было классифицировано использование инновационных технологий в содержании и структуре учебной программы. Основной акцент процесса модернизации – ключевые структурные отношения, основные модули и этапы образовательного процесса адаптации методов обучения в детских садах с использованием инновационных технологий. Были определены преимущества интерактивных досок, мультимедийных технологий, используемые при организации учебных мероприятий группы. Выявлены преимущества и преимущества инновационных технологий. На протяжении всего современного учебного процесса организованная образовательная деятельность детского сада может достичь ожидаемых результатов, применяя различные стратегии инновационных технологий.

Ключевые слова: инновационная технология, обновленное образование, детский сад, организованная учебная деятельность.

Summary

This article discusses how to adapt training sessions in kindergartens to a modern educational process using innovative technologies. The effectiveness of using innovative technologies in adapting the educational activity of kindergartens to the updated educational process is proved. The use of innovative technologies in the content and structure of the curriculum was classified. The main emphasis of the modernization process is the key structural relationships, the main modules and stages of the educational process of adaptation of teaching methods in kindergartens using innovative technologies. The advantages of interactive whiteboards, multimedia technologies used in organizing group training events were identified. The advantages and advantages of innovative technologies are revealed. Throughout the modern educational process, the organized educational activity of the kindergarten can achieve the expected results by applying various strategies.

Keywords: innovative technologies, renewed education, kindergarten, organized learning activity.

МРНТИ 14.23.07

З.Е. Жумабаева¹, Премқұл Жеңіс²

*Павлодар мемлекеттік педагогикалық университеті,
мектепке дейінгі оқыту және бастауыш білім беру кафедрасы,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы*

¹e-mail: zezh@mail.ru

²e-mail: jpremkul@mail.ru

МАТЕМАТИКАЛЫҚ ДАМУ АЙМАҒЫНЫҢ СИПАТЫ*Аңдатпа*

Бұл мақалада М. Монтессори педагогикалық жүйесінің кейбір ерекшеліктері аталып өтіледі. Баланы еркін тәрбиелеу арқылы өзінің педагогикалық жүйесін жасағаны, баланың рухани дамуына қажетті математикалық даму аймағына сипаттама беріліп, осы даму аймағындағы модульдердің қысқаша сипаты айтылады.

Математикалық материалдар баланың математикалық қажеттіліктеріне сәйкес және осы материалдармен жұмыс істеу балаға математика бойынша қажетті білім алуға мүмкіндік береді.

Қоршаған ортаны құру кезінде баланың физикалық мүмкіндіктері ескерілуі керектігіне біраз мәліметтер ұсынылады.

Әр бір баланың тұлға болып жетілуіне, өз таңдауына, өз ойын еркін айта алуына, тәуелсіз өсуіне қажетті педагогикалық қағидаларға назар аударылады. Бұл жұмысымызда 8 математикалық және 8 геометриялық модульдердің мәні мен мазмұны анықталды.

Еркін, тәуелсіз, өзін-өзі басқару және жауапты тұлғаны тәрбиелеу Монтессори педагогінің басты мақсаты екендігі баяндалады.

Тірек сөздер: дидактикалық даму аймағы, математикалық аймағы, модуль, педагогикалық жүйе, педагогикалық қағида, тәуелсіз, дербез, педагог дайындығы, шоғырлану.

КІРІСПЕ

Қазіргі таңда, жер жүзіне тараған Монтессоридің педагогикалық жүйесі бойынша көптеген елдердің балабақшалары мен мектептері жұмыс жасауда. Жер бетінде шамамен 5000-нан астам Монтессори мектептері мен балабақшалары бар. Монтессори уақытының өзінде-ақ оның педагогикалық жүйесіне деген сұраныс ерекше еді. Ал қазіргі таңда М. Монтессори жүйесін елімізде көбіне арнайы орталықтар мен жеке меншік балабақшалар қолданады. Әрине, Италиян

педагогінің педагогика ғылымына, оның ішінде мектепке дейінгі педагогикаға әкелген ғылыми жаңалығы мол.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

М. Монтессори аймақтарында балалар жас ерекшелігіне қарай физикалық тұрғыда дамып, сенсорлық қабілеттері мен қимыл-қозғалыс әрекеттері қалыптасады, өмір сүруге деген тәжірибесі артып, заттар мен құбылыстарды салыстыра білуге, үйренуге өз әрекеттері арқылы жаттығады. Мұнда педагог бала үшін практика жүзінде еш нәрсе жасамайды, тек балаға өз еркімен әрекет жасауға көмектеседі.

Бұл ерекше жаратылыс, өйткені бала бұл өмірге еш нәрсеге қауқарсыз, айналаны қоршаған заттармен қалай әрекет жасауды білмейді, қимыл-қозғалысы жетілмеген, бала үлкендерге тәуелді болады. Ол өз түймесін қадай алмайды, бауын байлай алмайды, өз орындығын ауыстыра алмайды. Осының бәрін Монтессори әдістемесі 2,5–3 жастағы балаға жасауға мүмкіндік береді. Үлкендер, педагогтер тек көмектеседі, педагог баланың бір ғана ережені есте сақтап орындауын талап етеді. Ол еркін ойнағанда *«затты алып еңбек еткен соң, қайта орнына қой»* – деп талап ету. Сондықтан да Монтессори балабақшада балалар еркін ойнап болған соң, заттарды орнына қойып, жинастырып кетуге, шуламауға (өйткені басқа балаларға ойланып жұмыс жасауға кедергі етпеуге) міндетті екенін түсіндіреді. Бала педагогтің ескертуінсіз-ақ заттарды орнына қояды.

Мария Монтессоридің ойынша, еркін әрекеттердің әсерінен бала өзін-өзі жеке тұлға етіп жетілдіреді. Сонымен бірге еркіндік – баланың ойына келгенін істеу емес – баланың ойлау құқығын, баланың өз еркімен ойлау, шешім қабылдау құқығын қорғау. Осылай тәрбиеленген бала өз-өзін сыйлап қана қоймай, өз ісін білетін басқа жандарды да құрметтейді.

Монтессори педагогикасы баланың әрбір дұрыс әрекетін құптап, қолпаштап көмек беру болып табылады. Монтессори әдістемесінде дидактикалық материалдар міндетті түрде табиғи заттардан жасалуы қажет; жеңіл орындықтар мен үстелдер, керуеттер еденде отырып жаттығу жасауларына ыңғайлы болуы керек. Тәрбиелей отырып баламен жеке-дара жұмыс жасап отыру керек, тек қажетті жағдайда ғана баланың іс-әрекетіне араласу қажет [1, 15 б].

Мектепке дейінгі білім беру саласында балаларға қарапайым математикалық ұғымдарды қалыптастыруды, жиынтық туралы түсініктерді, сандық есептеу дағдыларын жетілдіру және геометриялық пішіндер туралы түсініктерді қалыптастыру бала өмірінде маңызды таным бөліміне кіретіні жөнінде мек-

тепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында жазылған [2, 6 б]. Бүгінгі технологияның, білімнің шарықтау кезеңінде біздің жас жеткіншектер бәсекеге қабілетті болуы керек. Монтессори математикалық аймағындағы баланың логикалық дамуына, жылдам математикалық түсініктерін қалыптастыруларына арналған математикалық модульдердің қазіргі таңда балаларға берер көмегі сөзсіз қажет.

Монтессори адам ақылын «математикалық ақыл» деп атаған кезде, ол математиканың ерекше күрделі құбылыс емес екенін түсіндірді, оның мәнін ерекше дарынды адамдар ғана ұғынуы мүмкін екенін айтады. Мәмілелерді жасау, бірізділікті құру, жіктеу – мұның бәрі – математикалық ойлаудың көрінісі. Осылайша, бүкіл адамзат мәдениеті, ең алдымен жоғары технологиялық және қазіргі заманғы индустрия, математикаға негізделген.

Өз уақытында шумерлер (б.з.д. шамамен 3000 жыл) адам санауға және өлшеуге қабілетті болды. Бірақ бұған дейін, математикалық сипатқа негізделген колөнер және сауда дамыды. Балаға да қатысты. Бастапқыда ол көптеген құралдармен нақты тәжірбие жасауды білді, ал біраз уақыттан кейін алынған білімге негізделген абстракцияға ауысады.

Монтессори материалдарды «материалдандырылған абстракция» деген сезімді дамытуға арналған материалдар. Баланы математикалық білімінің әлеміне апаратын осы материалдар. Сондықтан Монтессори оларды «негізгі математикалық материалдар» деп атады. Қызғылт мұнаралар, қоңыр баспалдақтар, қызыл жолақтар, цилиндрлермен блоктар және т. б. баланы математикалық білімін меңгеруге жанама түрде дайындайды.

Математикалық материалдар сезімді дамытуға арналған материалдармен тығыз байланысты. Мысалы, математикалық құралдар қызыл және көк жолақтар бірдей өлшемде, қызыл жолақты құрал баланың сезім мүшесіне арналған. Бұл жолақтарда ондық жүйенің құрылымы туралы түсінік беріледі, ол негізгі математикалық операциялардың мәнін түсінеді, сан туралы түсінік беріледі және есептей алады.

Математикалық Монтессори материалдары баланың сенсорлық қажеттіліктеріне сәйкес келеді. Осы материалдармен жұмыс істеу балаға таңғажайып жаңалықтарға жетуге және сонымен бірге математика бойынша қажетті білім алуға мүмкіндік береді. Математикалық материалды қалай өңдеу туралы мұқият түсіндіргеннен кейін, бала негізгі әрекеттерді қайталау үшін көптеген жаттығулардан өтеді. Ұзақ жаттығулар сериясы балаға еркін жұмыс жасауға, нәтижесін көруге және абстракты білім алуға үйретеді.

Кіші жастағы балалар нақты құралдармен осындай жаттығуларды шеше алады, оларға бірақ бір қарағанда қиын болуы мүмкін. Монтессори құралдары балаға

анық және арифметика мен геометрия арасындағы айырмашылықты көрсететін құралдардан құралған. Мысалы, жылтыр моншақты құрал балаға тек сандар және олармен жұмыс жасау тұжырымын қалыптастыру ғана емес, ол он моншақты – тура сызық сияқты, жүзін-он шаршыға, мыңын – кубқа немесе бір моншақты нүкте сияқты елестетуі мүмкін. Математикалық аймақ модульдеріне шамалы түрде сипаттама беретін болсақ.

1. *Қоңыр баспалдақтар*. 3 жастан кейінгі балаларға арналған. Мақсаты осының нәтижесінде баланың санасында жуан-жіңішке, жуанырақ-жіңішкерек деген ұғымдар қалыптасады. Әр түрлі шамадан тұратын призмалардан құралған баспалдақтар беріледі. Әр призмалар ұзындығы 20 см, ені әр жағынан 10 мм-ге ерекшелінеді. 10 см, 1 см ге дейін кішіріе береді. Төрт жақты призма – көлемді геометриялық фигура. Қоңыр баспалдақтың призмасы ең жуанынан басталып, ең жіңішкесімен бітеді [3, 83 б].

2. *6 бөлікті қобдиша*. Мақсаты, ойнау балаға барлық математикалық әрекеттерді бірнеше мәнді санмен орындауға мүмкіндік береді, осылайша логикалық ойлауы даму жолымен жүреді. Бала тек мысалдарды шешіп қана қоймайды, сонымен қатар оларды сандармен алғаш рет жазуды үйренеді. 5 жастан кейінгі балаларға арналған қобдиша. Ағаштан жасалған Әріптермен 6 бөлікке бөлінген қобдиша. Түрлі түсті кестеде 1, 10, 100, 1000 сандары орналасқан. Бұл жиынтыққа кіреді: жасыл, көк және қызыл фишка-кегли және бірнеше түрлі-түсті дөңгелек таңбалауыштар [3, 83 б].

3. *Күлгін мұнаралар*. Мақсаты үлкен-кіші, кішірек, үлкенірек, түсініктері жақсы игеріледі. Мұнара бірізділікпен, үлкен кубиктерден басталып, кішкентай кубиктерден аяқталады. 3 жастан кейінгі балаларға арналған күлгін мұнаралар. Мұналар 10 кубиктен құралады. Кубиктердің әр жақтарының пішіндері 10 мм қысқарады. Кубиктердің салмағы да бірізділікпен өзгереді [3, 84 б].

4. *Қызыл баспалдақтар*. Мақсаты, балаларға 1-ден 10-ға дейін санатып үйрету мен ондық жүйесін қабылдату және меңгерту. Берілетін материал ұзындығы әр түрлі 10 қызыл штангілерден тұрады. Әр штангілер 10 мм-ге ұзындығы бойынша өзгеріп, кішірейіп отырады. Осылайша ұзын-қысқа, ұзынрақ – қысқарақ ұғымдары меңгеріледі. 10 ағаш, ұзындықтары әр түрлі қызыл штангілер беріледі. Ең қысқасы 10 см, ал ұзыны 1 м болады [3, 84 б].

5. *Ұршық*. 4 жастан асқан балаларға арналған. Мақсаты, балаға нөлдік түсініктерден бастап, онға дейінгі сандармен таныстыруды, бір-бірлеп азайту түсініктерін қалыптастырады. Бұл жиынтық 2 бөлікке бөлінген, 0 және 9 сандарынан құрылған. Құрал баланы онға дейін санауға, сандар мен символдарды анықтауға, сондай-ақ заттың санын бір-бірлеп азайтуға үйретеді. Сонымен қатар, жаттығуды жасау барысында бала бірінші рет «нөл» санымен танысады [3, 85 б].

6. *Қысқа моншақтар*. 4,5 жастан асқан балаларға арналған. Мақсаты, моншақтар арқылы түстерді ажыратуға, оңға дейінгі сандар түсінігін және шаршы түсініктерін қалыптастырады. Бұл жиынтыққа кіреді: 10 түрлі-түсті моншақтар, әр түстен бір-бірден және ілмегі бар ағаш сөресі. Моншақ балаларда геометриялық фигуралардағы «шаршы» сияқты, сандардың да «шаршы» түсінігін қалыптастыруға көмектеседі [3, 85 б].

7. *Кіші көлемді есеп*. 5 жастан асқан балалардан басталады. Мақсаты, есептеу кезіндегі әрекеттерді орындау баланы жазу барысында қосу мен азайтуға үйретеді. Есеп ағаштың көлденең жағдайында жасалған. Биіктігі 24 см. Көптанбалы сандарды қосу мен азайту 1000 саны көлемінде разрядтарға бөлу үшін жаттығулар орындауға арналған құрал [3, 86 б].

8. *Жүздік тақта*. 4,5 жастан асқан балаларға. Мақсаты, бала тақтайша арқылы 1-ден 100-ге дейінгі сандармен таныстыру. Көк түсті ағаш тақтасы, пластмассадан жасалған бақылау карточкасы және тақталармен бірге ағаш жәшік – 1-ден 100-ге дейінгі сандар. Басқару тақтасын пайдаланып, бала 1-ден 100-ге дейінгі сандар тізбегін еске түсіреді, көк түсте тақтайшаларға сандар салынған [3, 88 б].

Үш жастағы балалар Монтессори мектебіне алғаш келгенде екі-үшке дейін қалай санауға болатынын біледі. Содан кейін объектілерді санаудан тұратын сандарды оңай біледі. Осы мақсатта әр түрлі жұмыстар атқарылады, ал күнделікті өмір көптеген себептер береді. Ақшаны айырбастау әрқашан баланың назарын аударатын нөмірлеудің бірінші түрі болып табылады. Монтессори тиындарды бір, екі және төрт бөлікте балаларға берген; олардың көмегімен балалар оңға дейін есептеген. Монтессори пікірінше, балаларға алмасып жүретін тиындарды таныстыру сияқты басқа практикалық әдіс және ақша айырбастаудан пайдалы жаттығулар жоқ. Ол күнделікті өмірмен тығыз байланысты және барлық балалар қызығушылықпен қарайды.

Әр бір пішін өз алдына біткен және тәуелсіз. Бұл құралдар – баланы геометриялық пішіндермен еркін жаттығу жасауға және әр түрлі тапсырмаларды шешуге жаттықтырады. Жаттығуды әр түрлі жолдармен табуға және олардың айырмашылықтарын зерттеуде геометриялық пішіндер балалар назарын өзіне тартады. Модульдер құрылымдары, жаттығулары баланың шыдамдылығын шыңдап, нақты шешу мақсатын анықтауға жағдай туғызады. Балалар жұмыс істеу барысында негізгі қағидаларды түсінеді, ал бұл қарапайым мектеп балаларына дәстүрлі оқыту барысында қиынға соғады.

Пішіндер аралығындағы айырмашылықтары тең немесе ұқсас пішіндер мәнін түсінеді. Пифагор теоремасының өздігінен жылдам болу теориясы балалардың еркін оқып үйренуіне үлкен септігін тигізеді. Балалар ұсақ заттардың әрекеттері мен ерекшеліктерін жіктеп жаттығулар жасауға үйренеді.

1. *Геометриялық пішіндер*. Геометриялық пішіндер – баланың стерео танымдық сезімін (нысанның контурын сезген кезде қолдың бұлшық еттерін жылжыту арқылы пішінді тану қабілеті) дамытады. Жанама түрде математиканы зерттеуге дайындық болады. 3 жастан кейінгі балаларға арналған. 10 пішін түрлері: куб, үшбұрыш, шар, цилиндр, конус, үшбұрышты пирамида, тіктөртбұрыш және т. б. жиынға сондай-ақ 3 ағаш тірегі кіреді, ол шар, сопақша және дөңгелек сопақша [4, 329 б.].

2. *Геометриялық денелерге негіздер*. 3 жасқа дейін қолдануға болады. Мақсаты, геометриялық пішіндерді: шаршы, төртбұрыш, үшбұрыш, тіктөртбұрыш танысады. Қақпақты ағаш жәшік, ішінде: 4 шаршы, 2 шеңбер, 2 тіктөртбұрыш және 1 әржақты үшбұрыш, 2 түрлі бүйірлі үшбұрыш орналасқан. Бала кез келген денені ұстайды және бір-бірімен салыстырып, ұқсас жиектерді көрсетеді [4, 330 б.].

3. *Шаршы тәріздес жылы жәшік*. Мақсаты шаршы тәріздес жылы жәшік арқылы баланың есте сақтауын және сезім мүшелерін дамыту. Құрал өте қарапайым және қақпағы бар алты ағаш қораптан тұрады, онда әртүрлі арнайы жылу құралдары бар алты жұп плиталар сақталады: ағаш, шыны, тығын, мәрмәр, болат, киіз. 3 жастан асқан балаларға арналған. Бұл материалда бала, бірінші жұппен материалды үлгілерді бөліп, көздерін жауып, тек термиялық әсерлерге назар аударады, одан кейін ол жылу, суық сезім дәрежесіне сәйкес материалдарды бағалайтын күрделі жаттығулар жасайды. Бала таңбаны алып тастағанда, тапсырманың дұрыстығын дербес бақылайды, жұп таңдаудың дұрыстығын көзбен тексере алады [4, 330 б.].

4. *Үш геометриялық пішінді қорапша*. Мақсаты балаларға түстерді ажырату, көздің және қолдың жұмысын дамыту. Геометриялық пішіндерді таныстыру және оларды ажыратуға үйрету. Геометриялық пішінді және әртүрлі түстерді сұрыптауға көмектеседі, сондай ақ жұмыс жасауда көздің және қолды үйлестіруді дамытады. Пішінді сұрыптаушы 3 негізгі кескінді сипаттайды: шеңбер, үшбұрыш және квадрат, сондай-ақ сұрыптауға арналған бастапқы 6 пішін негізгі түстердің түрі (қызыл, көк, жасыл) [4, 331б.].

5. *Шеңбер, төртбұрыш, үшбұрыш* (алмалы-салмалы пішіндер). Мақсаты баланың көзінің көру және логикалық тізбекті көру қабілетін дамыту. Жиын 3 ағаш жәшіктен және 1-ден 10 см дейінгі түрлі-түсті пластикалық геометриялық пішіндерден (шеңбер, төртбұрыш, үшбұрыш) тұрады. Құрал баланың көзінің көру және логикалық тізбекті көру қабілетін дамытады. Жанама түрде эстетикалық мағынаны, модельді қалыптастыру қабілетін дамытады [4, 332 б.].

6. *«Мөлдір шаршы»* ертегісі. 3–9 жас аралығындағы балаларға қолдануға арналған құрал. Мақсаты: геометриялық пішіндердің атаулары мен құрылымын меңгеру, олардың өлшемдерін; геометриялық фигураларды бөлшектерден

құрастыру, тұтас және бөлік санын түсіну – назар аудару, есте сақтау, қиялдауды, анализ жасауды, шығармашылық жұмысын салыстыруды, тілін, ұсақ қол моторикасын дамытады.

Сипаттама: Бала Гео және Незримкидің кейіпкерлерінің оқиғалары барлық ертегіде схемаға сәйкес интеллектуалды мәселелерді шешуге байланысты суреттердің құрылысымен тығыз байланысты. Ересектер балаларға ертегілерді оқиды және сюжеттің барысымен тапсырмаларды орындайды [4, 332 б.].

7. «Екі тірегі бар дроб» құралдары (топтар). 5 жастан асқан балаларға арналған құрал. Мақсаты балаларға бұрыштарды дұрыс анықтауға және дәлдігін табуға үйрету. Жиын 10 дөңгелек қызыл түсті құралдан, 1-ден 10-ға дейінгі жасыл шаршы тіректі рамкадан тұрады. Жаттығу бұрыштың дәлдігін түсінуге, қиындау көбейту есептеріне және бұрышты дұрыс анықтауға арналған [4, 334 б.].

8. Құрылыс алаңдары үшін үшбұрыштар. 5 жастан асқан балаларға арналған құрал. Мақсаты геометриялық пішіндер арқылы құрылыс алаңдарын дұрыс құрастыруға үйрету. Бұл жиында: ағаштан жасалған қақпағы бар жәшік, сары төртбұрышты және үшбұрышты сеткадан тұратын жәшік. Құрал көрнекі танысуға және аудандарды салу үшін арналған [4, 335 б.].

Геометриялық пішіндердің жіктелуі баланың жоғарғы интеллектуалды жетілуін қанағаттандырады. Геометриялық пішіндер тек пішіндер арқылы жаттығулар жасауды ғана емес, олармен өлшемдерін және суреттерін ажыратады. Ұзақ және мұқият геометриялық пішіндер суретіне үңілу балаға егжей – тегжейлі назар аударуына мүмкіндік береді. Бала әрбір суретке баса назар аударып, ол туралы ойлауы қажет. Геометриялық пішінді суреттер балаларды әртүрлі құралдармен жұмыс жасауға үйретеді: циркуль, бұрыш, трансформметр және т. б. Геометриялық пішіндердің суреттері арқасында бала геометрияны шынайы түсінуге қол жеткізеді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Монтессори математикалық материалдары мен модульдері баланың ойлау қабілетінің дамуына көп септігін тигізеді. Бала ең алғашқыда көптеген заттар мен жұмыс жасау арқылы өз білімін жетілдіреді. Монтессори материалы сезімді дамытады, оған қоса математика әлеміне жетелейді. Бала мұнда математикалық ұғымдарды тез игереді. Сан және онға дейін санау жүйесін тез игереді. Математикалық монтессори материалы баланы сенсомоторлық ішкі қажеттілігіне сүйене отырып қанағаттандыру жолдарын іздеуге тырысады. Математикалық материалды пайдалану жүйесін білген соң, түрлі қиын тапсырмаларын қиындықсыз

орындайды. Бала өз алдына еркіндікпен және жұмыс жасау ортасы ыңғайлы, жігер ынтасы болған жағдайда өзінің барлық қырларын ашады. Олар тәуелсіз және ұмтылыспен, ішкі сарқылмайтын энергиясымен өз қабілеттерін ашып, көрсете бастайды. Монтессори педагогі балаларға жұмыс жасар алдында оған таңдауына қанша уақыт керектігіне, дайындығына және идея туындамайынша жақындамауға, еркіндік және мүмкіндік береді. Осылай жұмыс атқарған жағдайда ең соңында бала өзінің абстракты ойлай алу дәрежесін көрсетеді. Интеллектуалды жетілу немесе жеткілікті дәрежеде білу, жоғарғы деңгейде болу бұл жетістік негізінде балада байқалады. Сондықтан да Монтессори педагогикасы баланың әрбір дұрыс әрекетін құптап, қолпаштап көмек беру болып табылады. Педагогтерді білім көзі ретінде емес, оқушылар сынамалар мен қателіктер арқылы проблемаларды шешетін, жаңалықтар ашатын және тәжірибелер арқылы үйренетін динамикалық, даяр орта ұйымдастырушы ретінде елестетеміз. Дұрыс орта қалыптасқан жағдайда үйрену, жұмысмен тапсырма орындау барысында ләззат алу адамзат табиғатына тән. Монтессори құралдарымен жұмыс жасаған әрбір бала өз іс-әрекеттерінен шабыт алуы сөзсіз. Біз оқушылардың шығармашылығын, қиялымен дербестігін ынталандыру барысында дағдылары мен білімдерін қалыптастыратын жоспарлар, құралдармен тәжірибелердің әрбір кезеңде әр бала үшін Монтессори модельдерінің қолжетімділігін қамтамасыз етуіміз керек.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Монтессори М.** Помоги мне это сделать самому / Сост., вступ. Статья М.В. Богуславский, Г.Б. Корнетов. – М.: Дом «Карапуз», 2000. – 15 с., ил – (Педагогика детства). Научный редактор С.В. Лыков.

2 ҚР мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2016. – 6 б.

3 **Монтессори М.** Дом ребенка. – Астрель: АСТ, 2005. – 84–88 б.

4 **Монтессори М.** Мой метод: начальное обучение / Мария Монтессори. – М.: Астрель: АСТ, 2007. – 349 с.

5 **Henner, E.K.**, 2004. Information and communication competence of the teacher: The structure, requirements and measurement system. Computer Science and Education, 12, pp. 5–9.

6 **Light, J.C.**, 1997. Communication is the essence of human life: Reflections on communicative competence. Augmentative and Alternative Communication, 13(2), 61–70.

7 **Berkimbaev, K.M., Nyshanova, S.T., Kerimbaeva, B.T., and Meyrbekova, G.P.**, 2012. The formation of professional competencies of future specialists. *New Educational Review*, 30, 271–281.

8 **Celce-Murcia, M., Dörnyei, Z., and Thurell, S.**, 1995. Communicative competence: A pedagogically motivated model with content specifications. *Issues in Applied Linguistics*, 6(2), 5–35.

9 **Chown, A.**, 1994. Beyond competence? *British Journal of In-Service Education*, 20(2), 161–180.

10 **Makhashova, P., Meirmanov, A., Zhunusbekov, Zh., Makasheva, O., Mirzaliyeva, E., Ermuratova, A., and Sakenov, J.**, 2016. On the development of professional competence in students of creative pedagogical specialties. *International Journal of Environmental & Science Education*, 11(11), 4660–4668.

З.Е. Жумабаева, Премкул Женис

Характер региона математического развития

Павлодарский государственный педагогический университет,
кафедра дошкольного и начального образования,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан.

Z.E. Zhumabaeva, Premkul Zhenis

Mathematics development region description

Pavlodar State Pedagogical University,
Department of preschool and primary education,
Pavlodar, Pavlodar region, the Republic of Kazakhstan.

Аннотация

В этой статье раскрыты некоторые особенности педагогической системы М. Монтессори. М. Монтессори при помощи свободного воспитания сделала собственную педагогическую систему. Авторами описываются математические области, которые способствуют духовному развитию ребенка. Математические материалы развивают математические потребности развития ребенка. Работа с этими материалами даст ребенку доступ к природным способностям. Отмечается, что ребенок дошкольного возраста через них получит необходимые знания в области математики. При создании среды следует учитывать небольшой объем информации о физических возможностях ребенка.

В работе раскрыты суть и содержание 8 математических и 8 геометрических модулей.

Главная цель теории Монтессори – воспитывать свободного, независимого, самоуправляемого и ответственного человека.

Ключевые слова: дидактические зоны развития, математическая зона, модуль, педагогическая система, педагогический принцип, независимая, самостоятельная, педагогическая подготовка, концентрация.

Summary

This article mentions some features of M. Montessori's pedagogical system. M. Montessori with the help of free education has made its own pedagogical system. The authors describe the mathematical areas that contribute to the spiritual development of the child.

Mathematical materials develop the mathematical needs of child development. Working with these materials will give the child access to natural abilities. It is noted that a child of preschool age through them will receive the necessary knowledge in the field of mathematics.

In this work, the essence and content of 8 mathematical and 8 geometric molulences are revealed.

The main objective of the Montessori theory is to educate a free, independent, self-governing and responsible person.

Keywords: didactic zones of development, mathematics zone, module, pedagogical system, pedagogical principle, independent, free, pedagogical preparation, concentration.

Д.Ж. Сакенов¹

*Факультет педагогики и спорта,
¹Павлодарский государственный педагогический университет,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан, 140002
e-mail: djakk@mail.ru*

1000 ОТТЕНКОВ ЗДОРОВЬЯ

Аннотация

В статье исследованы краеведческие основания здоровья населения региона. Проведен краеведческий анализ различных периодов развития Павлодарской железнодорожной больницы. Обоснована история развития и современное состояние Павлодарской железнодорожной больницы. На субстрате краеведения обоснована здоровьесберегающая концепция врачей железнодорожной больницы. Исследована значимость лечебной деятельности железнодорожной больницы для общества и государства. Анализируется деятельность ведущих врачей Павлодарской железнодорожной больницы, раскрыты новые направления развития железнодорожной больницы.

Ключевые слова: здоровье, врач, перспектива, Павлодарская железнодорожная больница.

ВВЕДЕНИЕ

История ФАО «ЖГМК» – «Павлодарская железнодорожная больница» начинается с 1929 года, когда была создана станция Павлодар Омской железной дороги. В самом начале ФАО «ЖГМК» – «Павлодарская железнодорожная больница» располагались в бараке в районе старого лесозавода, назывались тогда УЧМЕД-14, здесь же в районе строящегося железнодорожного моста была амбулатория УЧМЕД-8, а в 1949 году они объединились в железнодорожную больницу станции Павлодар и расположились в здании по улице Сормова. Там было небольшое деревянное строение, в котором располагались терапевтическое, хирургическое отделения и роддом всего на 10 коек. Когда в этом здании стало тесно, освободили общежитие, расположенное рядом. Здесь стал функционировать стационар, а поликлиника располагалась в здании нынешней СЭС-4. Затем в 1967 году сдается в эксплуатацию здание, в котором ФАО «ЖГМК» – «Павлодарская железнодорож-

ная больница» располагается и сейчас. В 2000 г, в связи с реорганизацией железнодорожного транспорта и образованием акционерного общества больница приобрела статус Павлодарского филиала ОАО «Мед. служба транспорта» [1]. Рос не только профессионализм работы, но и материальная база ФАО «ЖГМК» – «Павлодарская железнодорожная больница», начинавшейся когда-то с одного фонендоскопа и гужевой транспортной единицей. Больница постепенно приобрела современную лечебную и диагностическую аппаратуру: бронхоскоп, колоноскоп, переносной датский УЗИ аппарат «Мерлин-1101» с дополнительным датчиком, фиброгастроскоп, аппарат для проведения лазерной терапии, кардиомонитор, лабораторный биохимический анализатор «Скрин Мастер», «Небулайзеры», эндовидеоринусинусоскопическое оборудование фирмы «Карл Шторц» для оперативного лечения лор-пациентов, хирургическую эндовидеостойку для оперативного лечения заболеваний органов брюшной полости, гинекологических заболеваний, операционный гистерорезектоскоп, имуноферментный анализатор, «Ангиодин-Эхо», нейроскоп-400, «Ангиодин», физиоаппарат «Миоритм», «Мустанг», галокамеру влажного типа, аппарат ударно-волновой терапии, прессотерапии «Лимфостим», магнитотерапии постоянного и переменного характера на аппаратах «АЛМА» и «АЛ-МАГ», озонотерапии на аппарате «Орион-СИ», внутривенное лазерное облучение крови, аппарат дозированного сухого вытяжения позвоночника «Ормед» и другие [2]. Таким образом, в ФАО «ЖГМК» – «Павлодарская железнодорожная больница» созданы все условия для качественного обследования и лечения пациентов.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

Наличие такого технического оснащения больницы не является пределом. Коллектив ФАО «ЖГМК» – «Павлодарская железнодорожная больница» надеется и дальше улучшать обеспечение новейшей медицинской аппаратурой. В настоящее время многое зависит от коллектива, их профессионализма, интеллекта, интуиции и внимания. Сегодня врачи и персонал ФАО «ЖГМК» – «Павлодарская железнодорожная больница» во главе ведущих врачей и специалистов: Е.К. Шарипова, Г.К. Батырхановой, А.К. Дакеновой, Т.В. Игнатъевой, Л.В. Глухова, М.А. Абдурзакова, Е.И. Орсагош, А.К. Кенжебекова, П.А. Павленко, И.Ю. Зайцева и многим других, являются активными пропагандистами здорового образа жизни, не только пропагандируя, но и доказывая своим примером [1;2].

Врачи ФАО «ЖГМК» – «Павлодарская железнодорожная больница» рассуждают, что быть здоровым – замечательно, но непросто. Здоровье – ключевая ценность для любого человека независимо от его местожительства.

Во все времена ценилась гармония духа и тела. Жизнь коротка, путь искусства долог, удобный случай скоропреходящ, опыт обманчив, суждение трудно [3–7]. Поэтому не только сам врач должен употреблять в дело все, что необходимо, но и больной, и окружающие, и все внешние обстоятельства должны способствовать врачу в его деятельности (Гиппократ). Несомненно, состояние здоровья в большей степени зависит от самого человека. Профессия врача – одна из древнейших. В первобытном обществе врачевание приравнивалось к магии, из века в век профессия помогать людям высоко ценилась, и при этом была доступна не каждому. Современная медицина уже мало напоминает мистические ритуалы древнего мира, но роль врача осталась неизменной [4]. В первобытном обществе практически каждый опытный член общины мог выполнять обязанности врача. Эти умения были необходимы на охоте и в быту. Первобытный человек быстро научился пользоваться дарами природы и делать медицинские инструменты. Есть сведения, что в эпоху неандертальцев древние люди уже могли справляться с абсцессами, пытались лечить зубы и накладывали швы на рану. Позже врачей стали заменять шаманы и знахари, которые были наблюдательны и знали свойства различных растений. А уже в IV ст. до н.э. появился сам «отец медицины» – Гиппократ, и понеслось: началось становление медицины, как науки, и развитие профессии врача. Задача врача – не только получить истинную картину болезни пациента, но и сделать так, чтобы сама беседа с больным оказала на последнего терапевтическое, лечебное воздействие. Здесь понадобятся значительные запасы человеколюбия и терпения: без них успехи на медицинском поприще немыслимы. Каждый день нужно помнить, что придется постоянно принимать решения, от которых будет зависеть судьба других людей [5–7]. А это невозможно без профессионализма. Профессионализм на медицинском поприще также не дается легко. Г.К. Батырханова, зав. терапевтической службой поликлиники, участковый врач-терапевт участка №5, стаж работы свыше 36 лет, имеет высшую квалификационную категорию врача-терапевта, ведет прием пациентов, оказывает консультативную помощь, считает, что врачу важно быть понимающим, терпеливым, милосердным. Каждый пациент уникален, и к каждому придется найти индивидуальный подход. У больных нередко бывает искаженное представление о болезни, и уж тем более им сложно объективно оценивать свое состояние. Несмотря на то, что работа в медицинской сфере сложная, она имеет и свои плюсы, такие, как отношение к интеллектуальной профессии, которая позволяет изучать, исследовать и делать открытия. Для людей с живым, пытливым умом это интересно. Спасение жизней и излечение больных – от этого человек чувствует моральное удовлетворение, осознание ценности своего существования; благодарность пациентов. При этом труд врача не всегда вызывает благодарность и признательность пациентов. И это не зависит от профессии врачей: и

педиатр, и стоматолог, и хирург каждый день встречаются с десятками абсолютно разных людей, подбирают к каждому из них свой ключ, иногда принимают решения на свой страх и риск. Стресс всегда рядом с врачом: это ненормированный рабочий день, необходимость всегда говорить с пациентом на его языке – форма беседы должна соответствовать интеллекту пациента, иначе невозможно получить информацию о симптомах заболевания, составить полную картину болезни. У каждого врача есть свои методики построения беседы, ведь очень часто пациенты неохотно делятся симптомами своего заболевания, полагая почему-то, что врач сам должен догадаться о причинах болезни и способах ее лечения. Принять все это может не каждый. Поэтому справедливо говорят, что врач – это не столько набор профессиональных навыков. Врач – это призвание [7]. Таких людей не так много, и не каждый выпускник медицинского вуза станет врачом. Искреннее желание помогать людям, ежедневно облегчать их страдания – удел далеко не каждого. Все это плюс феноменальная работоспособность и создают настоящего врача ФАО «ЖГМК» – «Павлодарская железнодорожная больница», Врача с большой буквы. Выражаем благодарность врачам Павлодарской железнодорожной больницы: Е.К. Шарипову, Г.К. Батырхановой, А.К. Дакеновой, Т.В. Игнатъевой, Л.В. Глухову, М.А. Абдурзакову, Е.И. Ортагош, А.К. Кенжебекову, А.А. Перерва, П.А. Павленко, И.Ю. Зайцеву, Т.О. Отарбекову, О.В. Ганюковой, П.А. Катеринину, И.С. Шевченко, Н.Г. Кожевниковой, Б.А. Сельтекеевой, А.К. Омаровой, А.Г. Ефимовой, Г.Т. Алихановой, Б.О. Абышеву, Т.В. Токаревой, Е.Н. Поповой, Д.Р. Мынгышеву, Н.К. Сагынаевой, П.О. Терновому, М.А. Мукпененовой, Е.И. Бундуки, Н.В. Хабаровой, Ж.С. Шамановой, Т.Л. Николовской, Т.И. Акиншиной, Т.В. Цивенко, Ж.К. Каркеновой, Н.А. Ермуракий и многим другим, всему коллективу Павлодарской железнодорожной больницы.

*Лечить, спасать – что может быть важнее?
Гуманнее чей будет труд?
Чьи руки могут быть сильнее и нежнее?
Кого на помощь просят и зовут?
Врач в нас вселяет добрую надежду,
Он по крупинкам веру собирает.
Идет на риск, собой рискуя прежде,
И долг свой до конца он исполняет.
Желаем вам того, за что идет борьба,
Здоровья вам в нелегком деле и терпенья!
Не знать ошибочных решений никогда,
Путь выбирая свой в момент сомненья!*

ВЫВОДЫ

Сегодня ФАО «ЖГМК» – «Павлодарская железнодорожная больница» создает условия для обеспечения населения доступной, своевременной и качественной медицинской помощью, снижения ущерба от медико-санитарных последствий чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера; расширяет доступ населения труднодоступных сельских регионов к услугам квалифицированной, специализированной медицинской помощи; создает медицинское обеспечение безопасности движения на железнодорожном транспорте, сохранение и укрепление здоровья работников железнодорожной отрасли; формирует конкурентоспособную базу для оказания населению медицинских услуг сверх гарантированного объема бесплатной медицинской помощи.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

- 1 <http://medtrans-pvl.kz/>
- 2 <https://formed.ru/about/doctors/1247/>
- 3 **Macgregor, M.** (2018). Globalization and health higher education organizational change: A framework of analysis. *Higher Education*, 48: 483–510.
- 4 **Peter De Coster.** Media's take on salmonella // *Health Issues and Health Policy*. 31, 2018.
- 5 **John Silver.** GMO media coverage round two. *The New York Times*, 47, 2017.
- 6 **Peter Parker.** My post about health information technology // *Health Issues and Health Policy*. 18, 2018.
- 7 **Jonathan Forster.** Presidential Debate and the Future of Health Systems // *Health Issues and Health Policy*. 12, 2018.
- 8 **Baymukanova M.T., Kendirbekova J.H., Bobrova V.V., Oleksyuk Z.Y.** (2013). Value of practice in social formation of readiness to teacher social and educational activity with children and adolescents in the microenvironment. *Modern problems of science and education*. 2013. – №1.
- 9 **Berkimbaev, K.M. and B.T. Kerimbaeva,** (2012). Communicative competence of future specialist. *European Science and Technology. Materials of the 2th International Research and Practice Conference 9-10 May (issue Vol. 3), Wiesbaden Date Views 25.07.2013 sciencic.com/conference.*
- 10 **Budnik, O.B.** (2013). Social and Pedagogical Activity: A philosophical aspect of Otocentrics and Cognitive Pedagogy (6). pp. 13-25. ISSN 2224-0772.

11 **Celce-Murcia, M., Dörnyei, Z., & Thurell, S.** (1995). Communicative competence: A pedagogically motivated model with content specifications. *Issues in Applied Linguistics*, 6(2), 5-35.

12 **Gorenkov E.M.** (2012). Innovative potential as complete social and pedagogical system: Monograph. – M: Prometheus publishing house, 124 pages.

13 **Henner, E.K.** (2004). Information and Communication Competence of the Teacher: The Structure, Requirements and Measurement System. *Computer Science and Education*, 12, 5-9.

14 **Mirza, N.V.** (2013). Creative Component of Professional Competence of a Teacher. *International Journal OF Applied And Fundamental Study*, 2. Retrieved April 22, 2017, from www.science-sd.com/455-24286.

15 **Omarov, Y.B., Toktarbayev, D.G.-S., Rybin, I.V., Saliyeva, A.Zh., Zhumbekova, F.N., Hamzina, Sh., Baitlessova, N., & Sakenov, J.** (2016). Methods of Forming Professional Competence of Students as Future Teachers. *International Journal of Environmental & Science Education*, 11(14), 6651-6662.

16 **Onalbek, Zh.K., Grinshkun, V.V., Omarov, B.S., Abuseytov, B.Z., Makhanbet, E.T., & Kendzhaeva, B.B.** (2013). The Main Systems and Types of Forming of Future Teacher-Trainers' Professional Competence. *Life Science Journal*, 10(4), 2397-2400. Retrieved April 22, 2017, from <http://www.lifesciencesite.com>.

17 **Ostrianko, T.S.** (2014). Mental mapping in organizational and pedagogical activity of a secondary school social pedagogue // *Modern pedagogy*. 2014. №2 [Electronic journal]. URL: <http://pedagogika.snauka.ru/en/2014/02/2069>

18 **Rakhimbekova, G.O., Baigozhina, Z.M., Abdrakhmanova, A.Y., Samatnova, A.R., Orazakova, R.K., Nurtayeva, Z.Z., & Sakenov, J.Z.** (2015). Development of Professional Competence in Students of Creative Pedagogical Specialties (Professionally-Oriented Aspect). *Life Science Journal*, 12(1s), 24-28. Retrieved April 22, 2017, from <http://www.lifesciencesite.com>.

19 **Sakenov, D.Zh., Kushnir, Y.V., Shnaider, Y., & Abdulkhamidova, D.Zh.** (2012). Preparation of Students of Higher Education Institution for Professional Activity in the Course of Studying of Pedagogical Disciplines. *World Applied Sciences Journal*, 19(10), 1431-1436.

20 **Sibirskaya, E.V.** (2011). Key provisions, determinants and conditions of innovative development management. 1: 5-10.

Д.Ж. Сакенов¹
Денсаулықтың 1000 көлеңкесі

¹Педагогика және спорт факультеті,
Павлодар мемлекеттік педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар обласы, Қазақстан Республикасы

J.Zh. Sakenov¹
1000 Health sheets

¹Faculty of Pedagogy and Sports,
Pavlodar State Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan

Аңдатпа

Мақалада аймақтағы тұрғын халық денсаулығын сақтауда өлкетану негіздері зерттелуде. Павлодар теміржол ауруханасының түрлі кезеңдерінде дамуы өлкетанулық талданған. Мақалада Павлодар теміржол ауруханасының даму тарихы бейнеленген. Мақалада Павлодар теміржол ауруханасының қазіргі жағдайы айқындалған. Өлкетану негіздерінде Павлодар теміржол ауруханасы дәрігерлерінің денсаулық сақтау концепциясы айқындалған. Қоғам мен мемлекет үшін теміржол ауруханасының теміржол маңындағы елді-мекендердің жұртшылығымен жұмыс істеуінің ерекшеліктері зерттелді. Павлодар теміржол ауруханадағы бас дәрігерлері жұмысына талдау жасалды. Мақалада Павлодар теміржол ауруханасының жаңа даму бағыттары анықталды.

Түйінді сөздер: денсаулық, дәрігер, перспектива, Павлодар теміржол ауруханасы

Summary

The article studies local history grounds of health of the population of the region. Local history analysis of different periods of development of the Pavlodar railway hospital is carried out. The article substantiates the history of development of the Pavlodar railway hospital. The modern state of the Pavlodar railway hospital is grounded in the article. On the substratum of regional studies, the health-saving concept of the doctors of the railway hospital is justified. The article studies the importance of the curative activity of the railway hospital for society and the state. The article analyzes the activities of the leading physicians of the Pavlodar railway hospital. The article reveals new directions of development of the Pavlodar railway hospital.

Key words: health, doctor, prospect, Pavlodar railway hospital.

Научные статьи, представляемые в редакцию журнала «ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК КАЗАХСТАНА», должны быть оформлены согласно базовым издательским стандартам по оформлению статей в соответствии с ГОСТ 7.5–98 «Журналы, сборники, информационные издания. Издательское оформление публикуемых материалов», пристатейных библиографических списков в соответствии с ГОСТ 7.1–2003 «Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления». Настоящие правила для авторов составлены с учетом опыта ведущих журналов из списка ККСОН (Вестник КазНПУ им. Абая, Вестник ПГУ им. С. Торайгырова и других).

Статьи должны быть оформлены в строгом соответствии со следующими правилами:

– Тематическая направленность журнала «ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК КАЗАХСТАНА»: педагогические, гуманитарные, социальные науки, образование. Периодичность: 4 номера в год. Язык публикуемых статей: казахский, русский, английский языки.

– В журнал «ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК КАЗАХСТАНА» принимаются статьи в одном экземпляре, набранные на компьютере, напечатанные на одной стороне листа с полями 30 мм со всех сторон листа, электронный носитель со всеми материалами в текстовом редакторе «Microsoft Office Word (97, 2000, 2007, 2010) для WINDOWS».

– Общий объем статьи, включая аннотации, литературу, таблицы, рисунки и математические формулы, не должен превышать 13 страниц печатного текста. Текст статьи: кегль – 14 пунктов, гарнитура – Times New Roman (для русского, английского языков), KZ Times New Roman (для казахского языка). Минимальный объем рукописи должен составлять 6 стр.

Статья должна содержать:

1 МРНТИ (Межгосударственный рубрикатор научной технической информации);

2 Инициалы и фамилия(-и) автора(-ов) – на казахском, русском и английском языках (прописными буквами, жирным шрифтом, абзац 1 см по левому краю, см. образец);

3 Ученую степень, ученое звание;

4 Аффiliation (факультет или иное структурное подразделение, организация (место работы (учебы)), город, область, страна, почтовый индекс) – на казахском, русском и английском языках;

5 E-mail;

6 Название статьи должно отражать содержание статьи, тематику и результаты проведенного научного исследования. В название статьи необходимо вложить информативность, привлекательность и уникальность (не более 12 слов, заглавными прописными буквами, жирным шрифтом, абзац 1 см по левому краю, на трех языках: русский, казахский, английский, см. образец);

7 Аннотация – краткая характеристика назначения, содержания, вида, формы и других особенностей статьи. Должна отражать основные и ценные, по мнению автора, этапы, объекты, их признаки и выводы проведенного исследования. Дается на казахском, русском и английском языках (рекомендуемый объем аннотации – не менее 100 слов, прописными буквами, нежирным шрифтом 12 кегль, абзацный отступ слева и справа 1 см, см. образец);

8 Ключевые слова – набор слов, отражающих содержание текста в терминах объекта, научной отрасли и методов исследования (оформляются на казахском, русском и английском языках: кегль – 12 пунктов, курсив, отступ слева-справа – 3 см). Рекомендуемое количество ключевых слов – 5–8, количество слов внутри ключевой фразы – не более 3. Задаются в порядке их значимости, т. е. самое важное ключевое слово статьи должно быть первым в списке (см. образец);

9 Основной текст статьи излагается в определенной последовательности его частей, включает в себя:

– слово **ВВЕДЕНИЕ / КІРІСПЕ / INTRODUCTION** (нежирными заглавными буквами, шрифт 14 кегль, в центре см. образец). Необходимо отразить результаты предшествующих работ ученых, что им удалось, что требует дальнейшего изучения, какие есть альтернативы (если нет предшествующих работ – указать приоритеты или смежные исследования). Освещение библиографии позволит отгородиться от признаков заимствования и присвоения чужих трудов. Любое научное изыскание опирается на предыдущие (смежные) открытия ученых, поэтому обязательно ссылаться на источники, из которых берется информация. Также можно описать методы исследования, процедуры, оборудование, параметры измерения и т.д. (не более 1 страницы).

– слова **ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ / НЕГІЗГІ БӨЛІМ / MAIN PART** (нежирными заглавными буквами, шрифт 14 кегль, в центре).

Это отражение процесса исследования или последовательность рассуждений, в результате которых получены теоретические выводы. В научно-практической статье описываются стадии и этапы экспериментов или опытов, промежуточные результаты и обоснование общего вывода в виде математического, физического или статистического объяснения. При необходимости можно изложить данные об опытах с отрицательным результатом. Затраченные усилия исключают проведение аналогичных испытаний в дальнейшем и сокращают путь для следующих ученых. Следует описать все виды и количество отрицательных результатов, условия их получения и методы его устранения при необходимости. Проводимые исследования предоставляются в наглядной форме, не только экспериментальные, но и теоретические. Это могут быть таблицы, схемы, графические модели, графики, диаграммы и т. п. Формулы, уравнения, рисунки, фотографии и таблицы должны иметь подписи или заголовки (не более 8 страниц).

– слово **ВЫВОДЫ / ҚОРЫТЫНДЫ / CONCLUSION** (нежирными заглавными буквами, шрифт 14 кегль, в центре).

Собираются тезисы основных достижений проведенного исследования. Они могут быть представлены как в письменной форме, так и в виде таблиц, графиков, чисел и статистических показателей, характеризующих основные выявленные закономерности. Выводы должны быть представлены без интерпретации авторами, что дает другим ученым возможность оценить качество самих данных и позволит дать свою интерпретацию результатов (не более 1 страницы).

10 Список использованных источников включает в себя:

слово **СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ / ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ / REFERENCES** (Нежирными заглавными буквами, шрифт 14 кегль, в центре).

Очередность источников определяется следующим образом: сначала последовательные ссылки, т. е. источники, на которые вы ссылаетесь по очередности в самой статье. Затем дополнительные источники, на которых нет ссылок, т. е. источники, которые не имели место в статье, но рекомендованы вами для кругозора читателям, как смежные работы, проводимые параллельно. Рекомендуемый объем не менее чем из 20 наименований (ссылки и примечания в статье обозначаются сквозной нумерацией и заключаются в квадратные скобки). Статья и список литературы должны быть оформлены в соответствии с ГОСТ 7.5–98; ГОСТ 7.1–2003 (см. образец).

11 Иллюстрации, перечень рисунков и подрисуночные надписи к ним представляют по тексту статьи. В электронной версии рисунки и иллюстрации представляются в формате TIF или JPG с разрешением не менее 300 dpi. Математические формулы должны быть набраны в Microsoft Equation Editor (каждая формула – один объект).

На отдельной странице (после статьи)

В бумажном и электронном вариантах приводятся полные почтовые адреса, номера служебного и домашнего телефонов, e-mail (для связи редакции с авторами, не публикуются).

Информация для авторов

Все статьи должны сопровождаться **двумя рецензиями** доктора или кандидата наук для всех авторов. **Редакция не занимается литературной и стилистической обработкой статьи.**

При необходимости статья возвращается автору на доработку.

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов.

За содержание статьи и достоверность несет ответственность автор.

Мнение авторов публикаций не всегда совпадает с мнением редакции.

Статьи, оформленные с нарушением требований, к публикации не принимаются и возвращаются авторам.

Датой поступления статьи считается дата получения редакцией ее окончательного варианта.

Статьи публикуются по мере поступления.

Периодичность издания журналов – четыре раза в год (ежеквартально).

При использовании материалов журнала ссылка на «Педагогический вестник Казахстана» обязательна.

Статью (бумажная, электронная версии, оригиналы рецензий и квитанции об оплате) следует направлять по адресу:

140002, Республика Казахстан, г. Павлодар, ул. Мира, 60,
Павлодарский государственный педагогический университет,
Научно-издательский центр, каб. 007.
Тел. 8 (7182) 32-48-04.
Факс: 8 (7182) 34-42-22.
E-mail: djakk@mail.ru

Оплата за публикацию в научном журнале составляет **2000 (две тысячи) тенге.**

Наши реквизиты:

РГП на ПХВ «Павлодарский государствен-
ный педагогический университет» МОН РК
БИН 040340005741
РНН 451500220232
ИИК KZ109260501163654000
АО «Казкоммерцбанк»
БИК KZKOKZKX
ОКПО 40200973
КБЕ 16
КНП 861

РГП на ПХВ «Павлодарский государствен-
ный педагогический университет» МОН РК
БИН 040340005741
РНН 451500220232
ИИК KZ609650000061536309
АО «Forte Bank»
БИК IRTYKZKA
ОКПО 40200973
КБЕ 16
КНП 861

Образец к оформлению статей:

МРНТИ 14.35.07

Ж. Ж. Жылкыбаев¹

Факультет педагогики и спорта,

¹Павлодарский государственный педагогический университет,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан, 140002
e-mail: Zhylkibayevn@mail.ru

МОДЕЛЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ КЛЮЧЕВЫХ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ЭЛЕКТИВНЫХ ДИСЦИПЛИН

Аннотация

В статье разработана модель деятельности по формированию ключевых профессиональных компетенций студентов при изучении элективных дисциплин. Доказана эффективность модели деятельности по формированию ключевых профессиональных компетенций студентов при изучении элективных дисциплин. Раскрыто содержание и структура модели деятельности по формированию ключевых профессиональных компетенций студентов при изучении элективных дисциплин. В модели деятельности по формированию ключевых профессиональных компетенций студентов при изучении элективных дисциплин показаны структурные связи, основные модули и условия процесса по формированию ключевых профессиональных компетенций студентов при изучении элективных дисциплин. В модели деятельности по формированию ключевых профессиональных компетенций студентов при изучении элективных дисциплин заложены перспективы по формированию ключевых профессиональных компетенций студентов при изучении элективных дисциплин. Модель деятельности по формированию ключевых профессиональных компетенций студентов при изучении элективных дисциплин рекомендуется для университетов.

Ключевые слова: модель, деятельность, формирование, профессиональные компетенции, студент, элективный, дисциплина.

ВВЕДЕНИЕ

Широкий спектр ключевых профессиональных компетенций: информационной, деятельностной – позволяет формировать их...

Продолжение текста

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

Профессиональная компетенция включает совокупность взаимосвязанных

качеств личности (знаний, умений, навыков, способов деятельности), задаваемых по отношению к...

Продолжение текста публикуемого материала

ВЫВОДЫ

В результате проведенного исследования нами обосновано...

Продолжение текста

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1 **Day, Ch.** (1994). Personal development planning: a different kind of competency. *British journal of in-service education*, 20(3), pp. 287–302.

2 **Brown-Rice, K.A., Furr, S.** (2013). Preservice Counselors' Knowledge of Classmates' Problems of Professional Competency. *Journal of Counseling & Development*, 91(2), pp. 224-233.

3 **Omarov Y.B., Toktarbayev, D. G.-S., Rybin, I.V., Saliyeva, A.Zh., Zhumabekova, F.N., Hamzina, Sh., Baitlessova, N., Sakenov, J.** (2016). Methods of Forming Professional Competence of Students as Future Teachers. *International Journal of Environmental & Science Education*, 11(14), pp. 6651–6662.

4 **Rakhimbekova, G.O., Baigozhina, Z.M., Abdrakhmanova, A.Y., Samatanova, A.R., Orazakova, R.K., Nurtayeva, Z.Z., Sakenov, J.Z.** (2015). Development of professional competence in students of creative pedagogical specialties (professionally-oriented aspect). *Life Sci J*, 12(1s), pp. 24–28.

5 **Asenova, N.S., Zhumabaeva, Z.E., Kenenbaeva, M.A., Sakenov, D.Zh., Toktarbaev, D.G.** (2013). About preparation of students of higher education institution for professional activity in the course of studying of elective disciplines. *Life Sci J*, 10(10s), pp. 96–100.

6 **Makhashova, P., Meirmanov, A., Zhunusbekov, Zh., Makasheva, O., Mirzaliyeva, E., Ermuratova, A., Sakenov, J.** (2016). On the Development of Professional Competence in Students of Creative Pedagogical Specialties. *International Journal of Environmental & Science Education*, 11(11), pp. 4660–4668.

7 **Mirza N.V.** (2013). Creative component of professional competence of a teacher. *International Journal Of Applied And Fundamental Research*. 2 – URL: www.science-sd.com/455-24286.

Ж.Ж. Жылқыбаев¹

Элективті пәндерді оқып үйренуге студенттердің негізгі кәсіби құзыретін қалыптастыру бойынша іс-әрекет моделі

¹ Педагогика және спорт факультеті,
Павлодар мемлекеттік педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы.

J.Zh. Zhylkybaev¹

The model of the activity on forming the key professional competencies of students in the study of elective subjects

¹ Faculty of Pedagogy and Sports,
Pavlodar State Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan.

Аңдатпа

Мақалада элективті пәндерді оқып үйренуге студенттердің негізгі кәсіби құзыретін қалыптастыру бойынша іс-әрекет үлгісі әзірленді. Элективті пәндерді оқып үйренуге студенттердің негізгі кәсіби құзыретін қалыптастыру бойынша іс-әрекет үлгісінің тиімділігі дәлелденген. Элективті пәндерді оқып-үйренуге студенттердің негізгі кәсіби құзыретін қалыптастыру бойынша іс-әрекет үлгісінің мазмұны мен құрылымы анықталды. Элективті пәндерді оқып-үйренуге студенттердің негізгі кәсіби құзыретін қалыптастыру бойынша іс-әрекет үлгісінде құрылымдық байланыстар, негізгі модульдер және Элективті пәндерді оқып-үйренуге студенттердің негізгі кәсіби құзыретін қалыптастыру үдерісінің шарттары көрсетіледі. Элективті пәндерді оқып-үйренуге студенттердің негізгі кәсіби құзыретін қалыптастыру бойынша іс-әрекет үлгісінде Элективті пәндерді оқып-үйренуге студенттердің негізгі кәсіби құзыретін қалыптастыру зор келешегі қаланды. Элективті пәндерді оқып үйренуге студенттердің негізгі кәсіби құзыретін қалыптастыру бойынша іс-әрекет үлгісі университеттер үшін ұсынылады.

Тірек сөздер: модель, белсенділік, білім, кәсіби құзыреттілік, студент, элективтік, пән.

Summary

In the article the Model of activity on formation of key professional competences of students in the study of elective subjects is developed. The effectiveness of the Model of activity on forming the key professional competencies of students in the study of elective subjects is proved. The content and structure of the Model of activity on forming the key professional competencies of students in the study of elective disciplines is disclosed. In the Model of activity on formation of key professional competencies of students in the study of elective disciplines, structural connections, main modules and process conditions for forming key professional competencies of students in the study of elective disciplines are shown. In the Model of activity on the formation of key professional competencies of students in the study of elective disciplines, the prospects for the formation of key professional competencies of students in the study of elective disciplines are laid. The model of activities for the formation of key professional competencies of students in the study of elective subjects is recommended for universities.

Keywords: model, activity, formation, professional competence, student, elective, discipline encies of students in the study of elective subjects is recommended for universities.

Компьютерде терген: С. Пилипенко
Корректорлар: Р. Кайсарина, С. Абдуалиева
Басуға 22.06.2018 ж. қол қойылды.
Форматы 70×100 1/16. Кітап-журнал қағазы.
Көлемі 5,0 шартты б.т. Таралымы 300 дана.
Бағасы келісім бойынша.
Тапсырыс №1159

Компьютерная верстка: С. Пилипенко
Корректоры: Р. Кайсарина, С. Абдуалиева
Подписано в печать 22.06.2018 г.
Формат 70×100 1/16. Бумага книжно-журнальная.
Объем 5,0 уч.-изд. л. Тираж 300 экз.
Цена договорная.
Заказ №1159

Редакционно-издательский отдел
Павлодарского государственного педагогического университета
140002, г. Павлодар, ул. Мира, 60.
E-mail: djakk@mail.ru